

Gegevens opvraging

Ordernummer:	O2021-0102138	Datum opzoeking:	18/02/2021
Referentienummer:	TK2102-1	Zoekdata:	31006C0085/00D000
Perceel:	31006C0085/00D000		

Resultaat opvraging perceel gelegen in Damme afdeling DAMME 1 AFD/DAMME/, sectie C met perceelnummer 0085/00D000 [31006C0085/00D000]

Informatievraag: beschermd onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Stadskern Damme:** (detail zie bijlage)

Legende

- Cultuurhistorische landschappen
- Archeologische sites
- Stads- en dorpsgezichten
- Monumenten
- Overgangszones

Informatievraag: vastgestelde inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Historische stadskern van Damme:** (detail zie bijlage)
- **Samenstel van dorpswoningen:** (detail zie bijlage)

Legende

- Landschapsatlas
- Historische tuinen en parken
- Houtige beplantingen
- Archeologische zones
- Bouwkundig erfgoed - gehelen
- Bouwkundig erfgoed - relicten

Informatievraag: wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- **Historische stadskern van Damme:** Archeologisch (detail zie bijlage)
- **Samenstel van dorpswoningen:** Bouwkundig (detail zie bijlage)
- **Stadskern Damme:** Bouwkundig (detail zie bijlage)
- **Damse Vaart met omgevend polders, Fort van Beieren en kreken van Lapscheure:** Landschappelijk (detail zie bijlage)

Legende

■ Historische tuinen en parken	□ Houtige beplantingen
□ Archeologische zones	□ Landschapatlas
□ Bouwkundig erfgoed - gehelen	● Orgels
▲ Bouwkundig erfgoed - relictten	

Informatievraag: Unesco werelderfgoed

Indicatieve kaartweergave

Resultaat

- Het onroerend goed is niet opgenomen in de Unesco Werelderfgoedlijst

Legende

□ Bufferzones
□ Kernzones

Welke informatie kan u terugvinden in dit uittreksel?

Beschermd onroerend erfgoed

Onroerend erfgoed wordt beschermd omdat het van grote waarde is voor de gemeenschap. Het moet minimaal in de staat blijven waarin het zich bevond op het moment van de bescherming.

Het onroerend erfgoeddecreet voorziet vier mogelijke beschermingsstatuten;

1. een beschermd monument
2. een beschermd cultuurhistorisch landschap
3. een beschermd stads- of dorpsgezicht
4. een beschermde archeologische site

Geïnteriseerd onroerend erfgoed

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de expliciete opdracht om al het waardevolle onroerend erfgoed in Vlaanderen te inventariseren. Door de jaren heen zijn er meerdere wetenschappelijke inventarissen opgemaakt over bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed. Daarnaast zijn er ook enkele thematische inventarissen gerealiseerd: over historische tuinen en parken, houtige beplantingen met erfgoedwaarde en orgels.

Geïnteriseerd onroerend erfgoed is opgenomen in een wetenschappelijke inventaris. Zo'n opname heeft geen rechtsgevolgen. Het goed wordt enkel beschreven en gedocumenteerd.

Vastgesteld onroerend erfgoed

De vaststelling van een inventaris is één van de instrumenten die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. Hiermee bevestigt de bevoegde minister dat alle erfgoeditems op een vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij een vastgesteld item moet de overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde rechtsgevolgen, die verschillen naargelang de inventaris.

Het onroerenderfgoeddecreet voorziet in de vaststelling van minstens vijf inventarissen:

- De inventaris van het bouwkundig erfgoed
- De landschapsatlas
- De inventaris van de archeologische zones
- De inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde
- De inventaris van historische tuinen en parken

Unesco werelderfgoed

De Werelderfgoedconventie van 1972 betracht cultureel en natuurlijk erfgoed dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, te bewaren en te ontsluiten voor toekomstige generaties. Meer dan 190 lidstaten hebben deze Conventie ondertekend. België is sinds 1996 ook partij bij het Werelderfgoedverdrag. Zowel cultureel als natuurlijk erfgoed, als erfgoed dat daarvan een gecombineerde vorm is, kan voor de Werelderfgoedlijst worden voorgedragen. Vlaanderen telt momenteel vijf beschermingen op de Werelderfgoedlijst: een serie van 13 begijnhoven en van 26 belforten, het atelier Plantin-Moretus, de woning Giuette en de volledige Brugse binnenstad.

Informatieverplichting

Iedereen die **een beschermd onroerend erfgoed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar dient in de publiciteit én in de onderhandse en authentieke akte vermelden dat het om een beschermd goed gaat, en wat de precieze rechtsgevolgen daarvan zijn.

Iedereen die **een geïnteriseerd onroerend goed** verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar, moet dit niet in de publiciteit vermelden, maar wel in de onderhandse en authentieke akte, alsook de precieze rechtsgevolgen die aan de opname verbonden zijn door een verwijzing naar hoofdstuk 4 van het Onroerenderfgoeddecreet op te nemen.

Archeologie

Op percelen die in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site gelegen zijn of die in een archeologische zone gelegen zijn die opgenomen is in de vastgestelde inventaris van archeologische zones dient de archeologieregelgeving te worden nageleefd. Zorg dat je het correcte traject volgt bij vergunningsaanvragen.

Wetgeving

Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 (Belgisch Staatsblad 17 oktober 2013 en 15 april 2014). Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Meer info

www.onroerenderfgoed.be

Bron vastgoedinfo

Deze opvraging bevat overheidsinformatie verkregen van het Agentschap Onroerend Erfgoed, Koning Albert-II-Laan 19, bus 5, 1210 Brussel en Informatie Vlaanderen, Havenlaan 88, 1000 Brussel wat betreft het Grootchalig Referentie Bestand Vlaanderen (GRB).

Bijlage

Informatieaanvraag Onroerend erfgoed

(Referentienummer: TK2102-1)

Resultaat opvraging perceel gelegen in Damme afdeling DAMME 1 AFD/DAMME/, sectie C met perceelnummer 0085/00D000 [31006C0085/00D000]

Beschermd onroerend erfgoed

Beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek: Stads kern Damme

Beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek

Beknopte karakterisering

Typologies burgerhuizen, dorpswoningen, herbergen, hoeven, kanalen (infrastructuur), steden

Beschrijving

De stads kern van Damme is beschermd als dorpsgezicht op 13-10-1986. De bescherming als dorpsgezicht werd op 30 maart 1987 gewijzigd naar een bescherming als stadsgezicht.

Waarden

Artikel 2 van het ministerieel besluit van 13 oktober 1986 houdende bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten wordt vervangen door volgend artikel:

Art. 2. - Wordt beschermd als stadsgezicht, zoals afgebakend op bijgaand plan, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van historische, artistieke en sociaal-culturele waarde:

1. Damme: Stadsgezicht.

Is de aanduiding van

- **Burgstraat, Corneliestraat, Dammesteeweg, Damse Vaart West, Damse Vaart-Zuid, Haringmarkt, Jacob van Maerlantstraat, Kerkstraat, Ketelstraat, Markt, Oude Sluissedijk, Polderstraat, Pottenbakkersstraat, Rabattestraat, Romboutswervedijk, Sint-Janstraat, Slekstraat, Speystraat (Damme)** De stads kern van Damme wordt omsloten door een 17de-eeuwse aarden vesting met bastions, ravelijnen en grachten en bestaat uit een concentrische aanleg, kruisgewijs doorsneden door de historische Kerkstraat en door de vaart van Brugge naar Sluis.

Is de omvattende aanduiding van

- **Burgstraat 16 (Damme)** Eénlagig gebouw voorheen behorend bij nummer 14, vermoedelijk opklimmend tot de 18de eeuw.
- **Markt zonder nummer (Damme)** Ongericht op initiatief van het stadsbestuur, bestemd bij besluit van de Belgische regering (K.B. van 15 mei 1859). Gemaakt door de Brugse beeldhouwer Hendrik Pickery (1828-1894) en onthuld op 9 september 1860.
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Brug over het Zuidervaartje, gegraven in 1841-1848 om het overtollig water vanuit Sint-Michiels, Sint-Kruis en Assebroek (Brugge) af te voeren, hierbij ter hoogte van het stadscentrum het zuidelijk tracé van de 17de-eeuwse stervormige vesting volgend.
- **Damse Vaart-Zuid zonder nummer (Damme)** Voormalig 20ste-eeuws brugwachtershuisje gelegen op steiger aan de hoge dijkoever van de vaart. Klein witgeschilderd éénlagig bakstenen gebouwtje op gecementeerde en zwart geschilderde plint, onder licht overkragend zadeldak.
- **Kerkstraat 13-15 (Damme)** Voormalig breedhuis met laatclassicistische inslag vermoedelijk daterend uit circa eerste helft van de 19de eeuw, zie als één volume aangeduid op het primitief kadasterplan (1834); oudere kern zie kelders en weergave van bebouwing (diephuisen) op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Thans opgedeeld in twee panden. Oorspronkelijk onderkelderd dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; respectievelijk mechanische en Vlaamse pannen).
- **Jacob van Maerlantstraat 1 (Damme)** Breedhuis, thans "Eetcafé De Spieghele", naar verluidt daterend van de 17de eeuw met mogelijk oudere kern zie kaart van Marcus Gerards (1562). Dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen met half ondergrondse kelderverdieping. Bepleisterde en geschilderde lijstgevel met classicistische inslag op hoge gecementeerde plint onder zadeldak
- **Kerkstraat 17 (Damme)** Burgerhuis met laatclassicistische inslag vermoedelijk uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, mogelijk met oudere kern. Breedhuis van zes traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Geschilderde en deels bepleisterde lijstgevel op gecementeerde plint onder aflijnende geschilderde houten kroonlijst op consoles.
- **Kerkstraat 30-32 (Damme)** Woonhuizen, nummer 30 voorheen gekend als "'t Trompetje", vermoedelijk teruggaand op één groot diephuis met dubbele trapgevel en ondiepe zijaanbouw weergegeven op stadsplannen van Marcus Gerards (1562) en J. Blaeu

(1649) en als dusdanig aangeduid op het primitief kadasterplan (1834). In de loop van de 19de-20ste eeuw opgedeeld in twee panden.

- **Kerkstraat 6 (Damme)** Gelegen aan hoek met Slekstraat en Speystraat. In oorsprong 19de-eeuwse herberg met smidse, in 1884 uitgebreid langs de Slekstraat.. Vrijstaand breedhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen; later aangebrachte dakkapellen onder schilddakje (daktegels). Bakstenen lijstgevel onder geschilderde houten gootlijst op consoles; arduinen onderdorpels.
- **Burgstraat 1 (Damme)** Dubbelhuis van drie traveeën en twee bouwlagen met half ondergrondse kelderverdieping volgens kadaster opgetrokken in 1879.
- **Burgstraat 7 (Damme)** Dubbelhuis van vijf traveeën en één bouwlaag met half ondergrondse kelderverdieping (dichtgemetseld) onder zadeldak. Geschilderde en verankerde baksteenbouw op zwart geschilderde plint.
- **Jacob van Maerlantstraat 21 (Damme)** Haaks op de straat ingeplant éénlagig woonhuis, in oorsprong bestaande uit twee kleine huisjes opklimmend tot de 18de eeuw. In het derde kwart van de 20ste eeuw verbouwd en uitgebreid. Witgekalkte baksteenbouw met gepekte plint onder pannen zadeldak. Muuropeningen voorzien van luiken. Laaddeurtje in zijpuntgevel.
- **Kerkstraat 37 (Damme)** Haaks ingeplant éénlaagshuis, licht vooruitspringend ten opzichte van de rooilijn, minimaal opklimmend tot de eerste helft van de 19de eeuw zie huidig volume aangeduid op primitief kadasterplan (1834), mogelijk met oudere kern, zie bebouwing weergegeven op Ferrariskaart (1770-1778). In latere fase vergroot en uitgebreid met evenwijdig doch iets lager bijgebouw aan zuidzijde.
- **Kerkstraat 43 (Damme)** Dorpswoning volgens kadaster opgetrokken in 1905, gelegen aan de splitsing met de Oude Sluissedijk. Breedhuis van vier traveeën en anderhalve bouwlaag onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Lijstgevel getypeerd door kleurrijk materiaalgebruik.
- **Oude Sluissedijk 6-8 (Damme)** Gerenoveerd woonhuis, voorheen samenstel van twee dorpswoningen in spiegelbeeldschema, zie gedichte deuropening rechts, opgetrokken volgens kadaster circa 1914.
- **Pottenbakkersstraat 5 (Damme)** Gerenoveerd éénlaagshuisje daterend uit de eerste helft van de 19de eeuw, zie weergegeven op primitief kadasterplan (1834). Verankerde baksteenbouw, voorheen witgekalkt op hoge gecementeerde en van schijnvoegen voorziene plint
- **Slekstraat 5 (Damme)** Gelegen aan de hoek met Ketelstraat. Eénlagig woonhuis opgetrokken volgens kadaster in 1899 op de plaats van een ouder gebouw. Hoekpand van drie traveeën met witgekalkte lijstgevel op zwartgeschilderde en van schijnvoegen voorziene gecementeerde plint, onder zadeldak.
- **Speystraat 1 (Damme)** Achterin gelegen éénlaagshuisje, afgescheiden van de straat door witgekalkt bakstenen muurtje en ijzeren hek. Gaat terug op L-vormig volume, weergegeven op primitief kadasterplan (1834). Woonhuis van drie traveeën, witgekalkt op gepekte plint, onder zadeldak
- **Jacob van Maerlantstraat 8 (Damme)** Woonhuis, thans "Eethuis de Zuidkant" daterend uit circa tweede helft 18de-begin 19de eeuw met mogelijk oudere kern.
- **Slekstraat 18 (Damme)** Beeldbepalend langgestrekt woonhuis gedateerd "1771", zie muurankers westzijgevel. Het bestaand bouwvolume kan terug gaan op oudere bebouwing, zie weergave van vrijstaand langgestrekt volume langsheen de noordzijde van de Reie, na de aanleg van de Damse Vaart vanaf 1810 gedempt, op stadsplan van J. Blaeu (1649) en Ferrariskaart (1770-1778). Op het primitief kadasterplan (1834) wordt een groot perceel weergegeven waarop een woonhuis tussen bijgebouwen aan west- en oostzijde.
- **Pottenbakkersstraat 3 (Damme)** Woning met bijgebouw inspringend ten opzichte van de rooilijn van nummer 1, teruggaand op twee kleinere panden weergegeven op primitief kadasterplan (1834). Witgekalkte en verankerde baksteenbouw met hoge gepekte plint van twee + één travee(ën) en anderhalve bouwlaag onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; nieuwe pannen).
- **Pottenbakkersstraat 9-11 (Damme)** Oorspronkelijk vier éénlaagshuisjes opklimmend tot de eerste helft van de 19de eeuw, zie weergegeven op het primitief kadasterplan (1834), thans omgevormd tot twee woonhuizen.
- **Damse Vaart-Zuid 13-14, 14A-B (Damme)** Woonhuizen opgetrokken volgens kadaster in 1898 op de plaats van twee oudere panden, aangeduid op het primitief kadasterplan (1834). Dubbelhuizen met onbeschilderde bakstenen lijstgevels op natuurstenen plint onder pannen zadeldaken.
- **Ketelstraat 2-4 (Damme)** Kleinschalige rijhuizen volgens kadaster opgetrokken in 1907. Verankerde baksteenbouw van anderhalve bouwlaag en respectievelijk drie en twee traveeën onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen).
- **Haringmarkt zonder nummer (Damme)** Reeds in de 13de eeuw (1269) wordt, omwille van het brakke grondwater door de aanwezigheid van zeewater, een loden pijp aangelegd om drinkwater uit de vijvers van het kasteel van Male naar Damme te leiden. Eind 19de-begin 20ste eeuw wordt de huidige pomp geplaatst aan de zuidzijde van het plein. Gietijzeren handpomp waarvoor natuurstenen getraliede opvangbak.
- **Corneliestraat 1-5 (Damme)** Eenheidsbebouwing van kleine dorpswoningen uit het begin van de 20ste eeuw. Eénlagige enkelhuizen van drie tot vier traveeën onder pannen zadeldak
- **Corneliestraat 6-20 (Damme)** Eenheidsbebouwing van kleine dorpswoningen opgetrokken in 1907 zie ingewerkte gevelsteen op bovenverdieping tussen nummers 10 en 12. Enkelhuizen in spiegelbeeldschema (nummers 8-20) van twee à drie traveeën en anderhalve bouwlaag onder zadeldak
- **Ketelstraat 1-3 (Damme)** Ensemble van oorspronkelijk drie arbeidershuisjes volgens kadaster gebouwd in 1844, waarvan thans twee samengevoegd (nummer 3).
- **Slekstraat 2-4, 8 (Damme)** Ensemble van vier éénlaagshuisjes in spiegelbeeldschema opgetrokken volgens kadaster in 1839-1840; thans gerenoveerd. Kleinschalige rijbebouwing van respectievelijk drie (nummers 2-4) en twee (nummers 6-8) traveeën onder zadeldak (nieuwe pannen).

- **Pottenbakkersstraat 10, 14 (Damme)** Ensemble van drie éénlaagshuizen in repeterend schema, opgetrokken volgens kadaster in 1901 (nummer 14) en uitgebreid met nummers 10-12 circa 1927. Gecementeerde en witgeschilderde baksteenbouw voorheen met hoge gecementeerde (nummer 14 voorzien van schijnvoegen) plint, thans lage zwartgeschilderde plint, onder zadeldak.
- **Markt zonder nummer (Damme)** Gedenkplaat voor de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog. Bas-reliëf in natuurstenen muurtje links van het stadhuis, oorspronkelijk geplaatst aan de voorkant van het trappenbordes van het stadhuis.
- **Jacob van Maerlantstraat 29 (Damme)** Een geknotte lindeboom staat als welkomstboom bij de erftoegang.
- **Haringmarkt 1-3 (Damme)** Eénlagige, gekoppelde woonhuizen opgetrokken volgens kadaster circa 1837 als vrijstaand volume aan de noordwestelijke zijde van het plein. Verankerde en witgekalkte baksteenbouw met gepekte plint onder een groot pannen zadeldak.
- **Burgstraat 5 (Damme)** Ommuurd L-vormig gebouwencomplex in historiserende stijl. Poortgebouw aan straatzijde met aan oostzijde grote vleugel haaks op de straat en aan noordzijde tweede gebouw parallel met de straat. Tuin ten oosten van het complex, binnenkoer aan de westzijde, beide ommuurd door hoge tuinmuur voorzien van steunberen.
- **Kerkstraat 18A-B (Damme)** Gereconstrueerd hoekpand (2000-2001) met laat-classicistische inslag, oorspronkelijk daterend uit de 17de-18de eeuw met oudere, 14de-eeuwse kern. Vrij getrouwe reconstructie omwille van slechte bouwfysische toestand. Behoud van 18de-eeuwse dakkap (twee schaargebinten waarop nokgebinte en "half", dwars geplaatst gebint), moerbalken en buitenschrijnwerk. De gevels zijn 50 cm verhoogd omwille van wooncomfort. Afgeschuinde hoekbeeldnis met natuurstenen beeld van Sint-Jozef onder baldakijn, op console met wapenschild van Damme.
- **Damse Vaart-Zuid 3 (Damme)** Half vrijstaand burgerhuishuis opgetrokken volgens kadaster in 1861 en volgens iconografische bronnen met een bouwlaag opgehoogd in het eerste kwart van de 20ste eeuw. Breedhuis van vier traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak.
- **Speystraat 4 (Damme)** Voormalige herberg opgetrokken volgens kadaster in 1873; voorheen met ingang langsheen de Kerkstraat, nu langs de Speystraat. Het pand wordt zwaar geteisterd op het einde van de Tweede Wereldoorlog wanneer de Duitsers de nabijgelegen brug over de Damse Vaart opblazen. Dubbelhuis van drie traveeën en twee bouwlagen onder schilddak. Witgeschilderde baksteenbouw op hoge gecementeerde plint.
- **Kerkstraat 2 (Damme)** Herberg vermoedelijk daterend uit de eerste helft van de 19de eeuw, zie bebouwing weergegeven op primitief kadasterplan (1834). Hoekpand met laatclassicistische inslag van zes traveeën en twee bouwlagen onder mank zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen).
- **Kerkstraat 38 (Damme)** Half vrijstaand breedhuis met neoclassicistische inslag. Eén van de grootste en meest beklante herbergen in Damme circa 1900. Vermoedelijk teruggaand op oudere middeleeuwse bebouwing, zie breedhuis weergegeven op stadsplannen van Marcus Gerards (1562) en J. Blaeu (1649). Huidig groot volume reeds aangeduid op primitief kadasterplan (1834). Verankerde en witgekalkte baksteenbouw met lijstgevel van zes traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak
- **Kerkstraat 1 (Damme)** Hoekpand met Damse Vaart-Zuid, "Estaminet Soetkin", reeds aangeduid op het primitief kadasterplan (1834), doch mogelijk met oudere kern. Hoekpand van respectievelijk twee traveeën (zijde Kerkstraat) + 1 afgeschuinde hoektravee + zes traveeën (zijde Damse Vaart-Zuid) en twee bouwlagen onder zadeldak (nok loodrecht op Kerkstraat; mechanische pannen).
- **Kerkstraat 10 (Damme)** Breedhuis volgens L. Devlieghe daterend uit de 17de eeuw, voorheen gekend als Herberg "(In) de Oude Beurs", thans handelspand met zelfde benaming. Inspringende ligging ten opzichte het huis nummer 8, waardoor beide, samen met nummer 12, als het ware deel uitmaken van de noordoostzijde van de markt gekenmerkt door rooilijn met tandgewijs verloop. Vormt voorheen met het vermoedelijk 16de-eeuws pand nummer 8 één geheel.
- **Damse Vaart-Zuid 12 (Damme)** Deels teruggaand op de voormalige 19de-eeuwse herberg "De Vlaamsche Leeuw". De voormalige herberg wordt circa 1864-1865 gebouwd voor Jacobus Blauwet, die voordien zijn kolenhandel heeft in het "Uilenkot". De burgemeester van Damme, die het huis "Sint-Jan" van hem koopt, kan hem er van overtuigen een meer geschikte locatie te zoeken voor zijn handelszaak. Breedhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen).
- **Kerkstraat 27 (Damme)** Half vrijstaand herenhuis opgetrokken circa eerste helft van de 19de eeuw, zie volume reeds weergegeven op het primitief kadasterplan (1834). Dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen); dakkapellen (leien/pannen) bekroond door houten hoofdstel met ruitmotief onder rondboogfronton.
- **Kerkstraat 8 (Damme)** Hoekpand naar verluidt daterend uit de 16de eeuw (1539 ?) zie thans deels verdwenen gevelankers. Vooruitspringende ligging ten opzichte van de rooilijn aan de zuidzijde waardoor het huis als het ware de markt aan de noordzijde afsluit. Vormt voorheen met het naast- en inspringend gelegen -vermoedelijk 17de-eeuws- pand (nummer 10) één geheel.
- **Kerkstraat 31 (Damme)** Hoekpand minimaal opklimmend tot eind 18de-eerste helft 19de eeuw, mogelijk met oudere kern, zie bebouwing (breedhuis) weergegeven op kaarten van Marcus Gerards (1562) en A. Sanderus (1641-1644); huidig volume aangeduid op primitief kadasterplan (1834). Breedhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Dubbelhuis met geschilderde lijstgevel op gecementeerde plint onder nieuwe gootlijst; ongeschilderde zijgevel.
- **Damse Vaart West 5 (Damme)** Minimaal opklimmend tot de 18de eeuw, hoeve reeds weergegeven op de Atlas der Buurtwegen van 1845. Vrijstaand woonhuis langsheen de straat met stalgebouw aan de noordoostzijde en klein bijgebouwtje aan de zuidwestzijde van het erf. Witgeschilderde en verankerde bakstenen gebouwen op gepekte plint.
- **Damse Vaart West 6 (Damme)** Hoeve met 20ste-eeuws woonhuis en losstaande schuur met schaapstal uit eind 18de-begin 19de eeuw aan de westzijde van het erf. Eertijds behorend bij de "Sint-Christoffelhoeve". Schuur heropgebouwd in 1970 wegens vervallen toestand.
- **Kerkstraat 48 (Damme)** Historische stadshoeve gekend als "Hoeve met drie linden", gelegen recht tegenover de kerkwegel, in

kern opklimmend tot de 18de eeuw, zie jaartalsteen "1792" in puntgevel van het woonhuis. Uitgebreid in 1830 met stalvleugel langs de straat en in de loop van de 19de-20ste eeuw met losstaande, achterliggende bijgebouwen, onder meer schuur. In het begin van de 20ste eeuw woonhuis langs de straat in gebruik als kostershuis en broodzaak, behorend bij de ertegenover gelegen (thans verdwenen) bakkerij. Hoeve oorspronkelijk in L-vormige opstelling met later bijgebouwde losstaande bestanddelen op deels verhard erf. IJzeren hek (nieuw) tussen bakstenen pijlers als toegang tot het erf, van de straat afgesloten door hoge bakstenen muur die de verscheidene bouwvolumes met elkaar verbindt. Gekasseide erftoegang.

- **Kerkstraat 11 (Damme)** Huis naar verluidt uit 1659 (verdwenen datering) mogelijk met oudere kern, zie bebouwing van diephuisen weergegeven op stadsplannen van A. Sanderus (1614-1644) en J. Blaeu (1649). Voorheen bestaande uit twee diephuisen met dubbele puntgevel; linkerpuntgevel als bijkomende vleugel in 1860 opgetrokken op een nog onbebouwd perceel. Zogenaamd als herinnering aan de wijnhandel waarvan de stad Damme in de middeleeuwen het stapelrecht bezit ("Biskajers": handelaars). In de loop van de 19de en 20ste eeuw achtereenvolgens in gebruik als graan- en kolenhandel en vervolgens tot het derde kwart van de 20ste eeuw als benzinstation. Naar verluidt gevels ontleisterd in 1933.
- **Jacob van Maerlantstraat 9 (Damme)** Voormalige patriciërswoning uit de 16de-17de eeuw met mogelijk oudere kern, weergegeven als breedhuis op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Breedhuis in laatgotische stijl van vier traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen). Links, twee opkamertraveeën met half ondergrondse kelderverdieping.
- **Jacob van Maerlantstraat 11-13 (Damme)** Huis "Sint-Jan" of "Sint-J(e)an d'Angely", imposant 15de-eeuws patriciërshuis in laatgotische stijl met oudere kern.
- **Romboutswervedijk zonder nummer (Damme)** Kapel gebouwd in 1931 in opdracht van Eugène Braet-Marie Tuytens, na onverwachte genezing van zijn zoon. Gelegen aan de oostzijde van slag die de verbinding maakt met de Damse Vaart-West. Omhaagd perceel geflankeerd door bomen. Bakstenen kapel met trapgevel (vijf treden; natuurstenen afdekplaten).
- **Haringmarkt zonder nummer (Damme)** Kazemat van de Lieve, één van de materiële getuigen van diverse waterwerken te Damme uit de periode na 1616, hoewel door sommige bronnen ouder gedateerd. De kazemat is gelegen in een weide ten zuidoosten van de Haringmarkt, grosso modo op de plaats van de middeleeuwse Sint-Katharinoort en op een vroegere courtine tussen twee bastions zie glooiingen in het terrein, daterend van 1616-1620 bij de aanleg van de Spaanse verdedigingswallen.
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Kerkhof ten zuiden van de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk. Samen met de kerk en het kerkplein gelegen in grotendeels ommuurd terrein ten zuidwesten van het stadscentrum.
- **Slekstraat 3, Speystraat 2 (Damme)** Gelegen op deels ommuurd en omhaagd perceel begrensd door de Slekstraat (noord), de Ketelstraat (oost) en de Speystraat (zuid). Voormalige lagere meisjesschool opgericht in 1861, in 1893 in gebruik genomen door de zusters van de Heilige Vincentius, als bijhuis van het moederklooster in Werken. Gebouwencomplex toegankelijk zowel via Slek- als Speystraat; omgeven langs noord- en zuidzijde op zwartgeschilderde plint. Haaks op de straat ingeplant hoofdgebouw met aanpalende lagere vleugel aan oostzijde. Voormalige woning van de onderwijzeres (1861) in neoclassicistische stijl. Voormalige woning van de onderwijzeres (1861) in neoclassicistische stijl.
- **Pottenbakkersstraat 1 (Damme)** Langgestrekt woonhuis vooruitspringend ten opzichte van de zuidelijke rooilijn, met aan westzijde bijgebouw verbonden door tuinmuur, oorspronkelijk vier kleine dorpswoningen met bijgebouw opgetrokken volgens kadaster circa 1844; achtereenvolgens samengevoegd in 1890 tot twee woningen en in 1893 tot één woonhuis. Witgekalkte en verankerde baksteenbouw met gepekte plint, van vier traveeën en anderhalve bouwlaag onder zadeldak
- **Damse Vaart West 4 (Damme)** Molenaarshuis, opgetrokken volgens kadaster in de jaren 1920 op de plaats van een ouder molenaarshuis; thans gerenoveerd. Vrijstaand woonhuis met nieuw aangelegde voortuin waarrond laag bakstenen tuinmuurtje met ijzeren hek. Aan noordzijde, haaks op het woonhuis, losstaand witgekalkt stalgebouw.
- **Jacob van Maerlantstraat 9A (Damme)** Hoekpand, thans uitgebaat als restaurant "De Lieve", opgetrokken volgens kadaster in 1902 op een nog onbebouwd perceel. Breedhuis in neoclassicistische stijl van vier traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak.
- **Haringmarkt zonder nummer (Damme)** Op het graspleintje aan de Haringmarkt staat een opgaande linde (*Tilia platyphyllos* ssp. *platyphyllos* 'Sanguinea'). Deze boom is aangeplant in 1905 ter herdenking van het 75-jarig bestaan van België. De linde is door zijn omvang en ligging beeldbepalend op het plein.
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Overgebleven gedeelte van 13de-eeuwse georiënteerde vroeggotische kerk (Scheldegotiek), uitgebreid in de loop van de 13de tot de 16de eeuw en waarvan schip, transept en torenspits afgebroken in 1725-1727. De koorpartij die in de loop van de tweede helft van de dertiende eeuw omgevormd wordt tot hallenkoor is één van de oudste voorbeelden van dit type in Vlaanderen. Gelegen in grotendeels ommuurd terrein ten zuidwesten van het stadscentrum met aanpalend kerkhof ten zuiden en kerkplein ten noorden.
- **Burgstraat 9 (Damme)** Diepergelegen vrijstaande pastorie in tuin gelegen ten noordwesten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Opgetrokken circa 1854-1856 (opgetekend door kadaster in 1859) op de plaats van de vroegere -vermoedelijk 18de-eeuwse- pastorie, waarvan thans het bijgebouw ten westen is overgebleven.
- **Kerkstraat 22 (Damme)** Groot bakstenen poortgebouw als toegang tot het voormalige erf van het huis "De Grote Sterre". Voorheen één geheel vormend met nummer 22, een voormalige dwarsschuur met inrijpoort, in de eerste helft van de 20ste eeuw omgevormd tot woonhuis met topgevel.
- **Jacob van Maerlantstraat 5 (Damme)** Restaurant "ter Kloeffe", voorheen in gebruik als postgebouw, opgetrokken circa tweede helft 18de-begin 19de eeuw met mogelijk oudere kern zie bebouwing (diephuis) op kaart van Marcus Gerards (1562). Breedhuis van vier traveeën en twee bouwlagen met half ondergrondse kelderverdieping onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen).
- **Oude Sluissedijk 2-4 (Damme)** Samenstel van twee interbellumwoonhuizen in spiegelbeeldschema, opgetrokken volgens kadaster circa 1930, schuin ingeplant ten opzichte van rooilijn.
- **Kerkstraat 23-25 (Damme)** Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk

daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) zie bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nummer 23, "Café 't Wapen van Damme"; nummer 25 eertijds "In De Paradijsappel"-thans privé-woning.

- **Ketelstraat zonder nummer (Damme)** Sas (of sluis) van de Lieve, één van de materiële getuigen van diverse waterwerken te Damme uit de periode kort na 1616.
- **Damse Vaart West 3 (Damme)** De Schellemolen is een stenen beltmolen met doorgang, die in 1867 als koren- en oliemolen werd opgetrokken op de plaats waar in 1865 een houten staakmolen was omgewaaid. Reeds in 1438 was er sprake van een staakmolen op deze plek, voordien van een watermolen, die reeds in 1267 als banmolen wordt vermeld.
- **Sint-Janstraat 1, 2A (Damme)** Historische stadshoeve opklimmend tot de 18de eeuw, gelegen in het centrum van Damme. Hoeve met 18de-eeuws boerenhuis en bijgebouwen, reeds weergegeven op Ferrariskaart (1770-1778) en eind 18de-begin 19de eeuw uitgebreid met bijgebouwen aan zuidzijde, reeds weergegeven op het primitief kadasterplan (1834). Hoeve met semi-gesloten erfopstelling van de gebouwen. Oorspronkelijk 18de-eeuws boerenhuis als oudste gedeelte van de hoeve, opgetrokken op L-vormig grondplan en voorzien van gekasseide stoep langs de Sint-Janstraat.
- **Dammesteenweg 1 (Damme)** Imposante hoeve opklimmend tot de 16de eeuw, gelegen in het historisch stadscentrum aan de brug over de Damse Vaart. De Sint-Christoffelhoeve is één van de weinige stadshoeves, gelegen binnen de 17de-eeuwse vestinggordel rond Damme. De hoeve stond eertijds in voor de bevoorrading van de bevolking bij langdurig beleg van de stad. Wellicht zogenaamd naar de Kleine Brugse Poort of de "Kristoffelpoort", heropgebouwd in 1448 op de rechteroever van de Reie.
- **Dammesteenweg, Damse Vaart West (Damme)** Het graslandschap aan de Damse Vaart wordt gekenmerkt door de Sint-Christoffelhoeve en is gelegen binnen de 17de-eeuwse vestinggordel rond Damme.
- **Burgstraat 2-4, Kerkstraat 33 (Damme)** 13de-eeuws hospitaal opgetrokken in vroeggotische stijl, in de loop van de 15de tot de 20ste eeuw uitgebreid met diverse bijgebouwen. Is één van de zeldzaam bewaarde vroege voorbeelden van burgerlijke architectuur in Vlaanderen.
- **Rabattestraat zonder nummer (Damme)** Sluis van het Zwin, ook gekend als de zogenaamde "Sleckeput", één van de materiële getuigen van diverse waterwerken te Damme uit de periode na 1616, hoewel door sommige bronnen ouder gedateerd (zie kazemat, Haringmarkt en sas van de Lieve, Ketelstraat).
- **Kerkstraat 44-46 (Damme)** Ensemble van twee panden met neoclassicistische inslag, thans eetgelegenheden "Uylenspiegel" (nummer 44) en "'t Hemeltje" (nummer 46). Gaat terug op voormalige smidse en herberg "In de Nieuwe Smisse", aangeduid als één bouwvolume op het primitief kadasterplan (1834), later opgesplitst.
- **Markt 1 (Damme)** Stadhuis in tertiaire (Brabantse) gotiek, opgetrokken op in 1464-1467 op de plaats van de toendertijd bouwvallige grotere halle van 1241, dit naar ontwerp van de Brusselse bouwmeester Godevaert de Bosschere en zijn zoon Willem.
- **Burgstraat 14 (Damme)** Hoekpand opgetrokken volgens kadaster in 1881 op de plaats van een boerenhuis met aanpalende schuur.
- **Kerkstraat zonder nummer, zonder nummer (Damme)** Twee kazematten aan weerszijden van de weg.
- **Damse Vaart-Zuid zonder nummer (Damme)** Uilenspiegelmonument gerealiseerd door de beeldhouwer Jef Claerhout (°Tielt, 1937) en geschonken door VTB-VAB in 1979 ter herdenking van het overlijden van Charles de Coster (München, 1827-Brussel, 1879), auteur van het Uilenspiegel-epos. Bronzen beeldengroep aan bakstenen muur geplaatst op het plantsoen van het smalle pleintje tussen de Damse Vaart-Zuid en de Speystraat, die ten zuidoosten erbij aansluit.
- **Damse Vaart-Zuid zonder nummer (Damme)** Verbroederingsmonument "DAMME-JODOIGNE" naar ontwerp van de Brugse beeldhouwer Jef Innegraeve (°1936) zie signering, opgesteld aan de parking ten zuidwesten van het stadscentrum. Vierkant natuurstenen plateau waarop twee gesculpteerde stenen, een vlakke (Vlaanderen) en een afgeronde (Wallonië); de ruimte ertussen verwijst naar de taalgrens.
- **Haringmarkt zonder nummer (Damme)** Verbroederingsmonument van Damme en de Duitse stad Damme-Oldenburg, gerealiseerd door de kunstenaar Jef Claerhout (°Tielt, 1937).
- **Kerkstraat 7 (Damme)** Hoekpand minimaal opklimmend tot de 18de eeuw met mogelijk oudere kern. Voormalig sashuis of huis van de speihouder of sluismeester, vanaf de 17de eeuw zogenaamd "Klein Stadhuis".
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Waterpomp " 't Zeugsken" daterend uit de 19de eeuw en geplaatst tegen de uiterste rechtse penant van het huis nummer 38. Reeds in de 13de eeuw (1269) wordt, omwille van het brakke grondwater door de aanwezigheid van zeewater, een loden pijp aangelegd om drinkwater uit de vijvers van het kasteel van Male naar Damme te leiden (zie Vivenkapelle, Pijpeweg).
- **Damse Vaart West 2 (Damme)** Woonhuis met kunstsmederij en kopergieterij in grote tuin, opgetrokken volgens kadaster circa 1947 in opdracht van kunstsmid Frans Wiro van Hinsberg, die in 1959-1960 het 15de-eeuwse torenuurwerk van het stadhuis restaureert.
- **Jacob van Maerlantstraat 2 (Damme)** Woonwinkelhuis "Tijl en Nele" in regionalistische, historiserende bouwstijl, opgetrokken volgens kadaster in 1903 als eigendom van de Burgerlijke Godshuizen op de plaats van een oudere schuur, reeds aangeduid op primitief kadasterplan (1834). Dubbelhuis van drie traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen).

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/13274>

Beschermingsbesluiten

- [Hoeves, waterpomp en stadskern van Damme - https://id.erfgoed.net/besluiten/11155](https://id.erfgoed.net/besluiten/11155)

Vastgestelde inventaris

Vastgestelde archeologische zone: Historische stadskern van Damme

Vastgestelde archeologische zone

Beknopte karakterisering

Typologies [steden, stadsomwallingen](#)

Datering [middeleeuwen, nieuwe tijd](#)

Beschrijving

De historische stadskern is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen, met een oude nederzettingkern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. Voor de afbakening is in eerste instantie gekeken naar het 19de-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering.

Is de aanduiding van

- **Damme (Damme)** Deze zone omvat de historische stadskern van Damme.

Is de omvattende aanduiding van

- **Damse Vaart West 3 (Damme)** De Schellemolen is een stenen beltmolen met doorgang, die in 1867 als koren- en oliemolen werd opgetrokken op de plaats waar in 1865 een houten staakmolen was omgewaaid. Reeds in 1438 was er sprake van een staakmolen op deze plek, voordien van een watermolen, die reeds in 1267 als banmolen wordt vermeld.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11881>

Beschermingsbesluiten

- [Historische stadskern Damme - https://id.erfgoed.net/besluiten/5879](https://id.erfgoed.net/besluiten/5879)
Vaststellingsbesluiten

Vastgesteld bouwkundig erfgoed: Samenstel van dorpswoningen

Vastgesteld bouwkundig erfgoed

Beknopte karakterisering

Typologies [dorpswoningen, woonhuizen](#)

Stijl

Datering [vierde kwart 18de eeuw, eerste kwart 19de eeuw](#)

Beschrijving

* Kerkstraat nrs. 23-25/ Kattestraat. Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) cf. bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nr. 23, z.g. "Café 't Wapen van Damme"; nr. 25 eertijds z.g. "In De Paradijsappel"

Is de aanduiding van

- **Kerkstraat 23-25 (Damme)** Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) zie bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nummer 23, "Café 't Wapen van Damme"; nummer 25 eertijds "In De Paradijsappel"-thans privé-woning.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/77519>

Beschermingsbesluiten

- Besluit houdende vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed en vastgestelde lijst - <https://id.erfgoed.net/besluiten/5825>

Opheffingsbesluiten Vaststellingsbesluiten

Historische stadskern van Damme

Beknopte karakterisering

Typologies stadsomwallingen, steden

Datering nieuwe tijd, middeleeuwen

Beschrijving

Algemene Beschrijving

Geografisch maakt de historische kern van Damme deel uit van de Noordzeepolders en bevindt zich deels op een opgevlude kreek, uitgeschuurd door het Zwin tot tegen de oudere kreekkrug van de Gapaard (ongeveer 1200 m ten zuidwesten van het huidige Damme) en deels op bedijkte en opgeslibde slikken- en schorregronden. Op het gewestplan staat de historische kern voor minder dan de helft ingekleurd als woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde. Het overige deel is natuurgebied. In het zuiden is er een klein deel ingekleurd als woongebied met landelijk karakter. Nagenoeg de volledige archeologische zone is al gevat in de bescherming van de stadsgezichten Damme-Noord en Damme-Zuid (30 maart 1987). Daarnaast is in Damme-Noord rond de Christoffelhoeve een beschermd landschap (29 mei 1964) afgebakend en zijn de Schellemolen (20 juli 1946), de Christoffelhoeve (21 september 1962) en de hoeve Damse Vaart 5 (30 maart 1987) als monument beschermd. In Damme-Zuid zijn onder andere het stadhuis, de Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaartkerk, de Grote Sterre, de sluizen van het Zwin en de Lieve, de kazemat van de Lieve en het Sint-Janshospitaal beschermd.

Archeologische nota

De kleine historische stadskern van Damme is gelegen binnen de restanten van de plaatselijk goed bewaarde 17de-eeuwse stadsomwalling en wordt in twee gedeeld door de Damse Vaart of het kanaal Brugge-Sluis (1810-1824). Het verloop van bastions, ravelijnen en grachten steekt schril af ten opzichte van het omliggende landschap, tekent zich sterk af in het bodemreliëf en percelering en is sterk bepalend voor de ruimtelijke structuur van het huidige stadje. Binnen de wallen zijn schaarse restanten bewaard van waterlopen uit de 13de eeuw als de Lieve en de Maleleie (Pijpeweg) en van de laatmiddeleeuwse stadsgrachten (Callaert e.a. 2006).

Pre-middeleeuwse gegevens over Damme zijn niet bekend, wat niet betekent dat er in de vroegere tijden geen menselijke activiteit mogelijk was. Uit de ruimere omgeving zijn er immers vondsten uit het epi-paleolithicum, het mesolithicum, het neolithicum en de Romeinse periode (Seys 1982).

De stad Damme dankt zijn ontstaan aan een gelukkige samenloop van een reeks historische en geologische feiten. Na een dynamische fase van toenemende kusterosie vanaf de laat-Romeinse tijd, wordt in de periode 550–750 na Chr. opnieuw een evenwicht bereikt. Het landschap kan evolueren naar een gebied van slikken en schorren en raakt opnieuw in exploitatie. Tegen 1000 na Christus is de oostelijke kustvlakte grotendeels verland. De totale verlanding van het gebied wordt in de hand gewerkt door indijking. Nog voor 1134 worden preventieve dijken aangelegd, zoals de Romboutswervedijk en de Branddijk. In 1134 slaat de zee opnieuw met volle kracht het schorregebied tussen de preventieve dijken binnen en schuurt een kreek uit tot tegen de kreekkrug van de Gapaard. Hierdoor ontstaat het Zwin, dat het landschap en het economisch leven van de streek voor de komende eeuwen diepgaand zal bepalen (Termote 1985).

De eerste bewoning was vermoedelijk een vissersnederzetting die waarschijnlijk kort na het afsluiten van het Zwin met een dam tot stand kwam. In 1180 – meteen ook de eerste officiële vermelding - kreeg Damme stadsrechten. Na het graven van de Reie als verbinding met

de stad Brugge evolueerde Damme vrij vlug tot een bloeiende handelsnederzetting (Termote 1985).

In de groei van de middeleeuwse stad Damme kunnen we twee fasen onderscheiden. Tot het midden van de 13de eeuw greep de uitbreiding achter de dam (huidige Kerkstraat) en de Oude Sluissedijk plaats. In dit stadgedeelte vinden we de oudste monumenten van Damme, namelijk het Sint-Janshospitaal en de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Deze eerste nederzettingkern is te situeren in de oksel van de Kerkstraat en de Kattestraat. Ook de Katarinakerk werd in deze periode aan de landzijde van de Oude Sluissedijk opgericht. De afgelegen ligging laat vermoeden dat hier de verdere stadsuitbreiding gepland was (Termote 1985; Devliegher 1983).

In de tweede helft van de 13de eeuw werden gelijklopend met de opslibbing en de verdere indijking van het Zwin gronden achter de dam ingenomen. Geologisch en archeologisch onderzoek kan de oorspronkelijke dijkfunctie van de Hoogstraat (huidige Jacob Van Maerlantstraat) bevestigen. De tegenhanger is de Noorddijk, die bij de aanleg van de latere kanalen zal verdwijnen. Bij de bedijking kwamen nieuwe bouwarealen vrij die verkaveld werden. In deze periode werd ook de Lieve gegraven, een rechtstreekse verbinding met de stad Gent. Op het einde van de 13de eeuw bereikte Damme zijn grootste uitbreiding, die samenvalt met het hoogtepunt van de economische activiteit –stapel en overslag - in de stad. Een eerste stadsomwalling werd aangelegd in 1297-1298. Deze dubbele omwalling is alleen gekend door kaartenmateriaal en lijkt een eerste haastig opgeworpen verdedigingsgordel te zijn, ten gevolge van een aanval door de Franse koning Filips de Schone (Termote 1985).

Eind 14de-begin 15de eeuw werd een tweede stadsomwalling gerealiseerd, die het bewoningsareaal omsloot zoals het dan tot stand gekomen was. Ze had enkele belangrijke wijzigingen aan de uitgangswegen en de haven tot gevolg. In deze periode grepen ook havenwerkzaamheden plaats die een poging waren om de Damse haven operationeel te houden. Zo werd het 'Nieuw Gedelf' aangelegd in het midden van de 14de eeuw. Deze aanpassingswerken brachten echter niet het verhoopte resultaat op en de vaargeul slibde verder dicht (Termote 1985).

Damme was enerzijds een stad met een havenfunctie, waaraan specifieke accommodatie beantwoorde en anderzijds een handelscentrum, dat de commerciële elite aantrok. Het religieus patrimonium is beperkt. Eigenlijk hoort enkel het Sint-Janshospitaal, dat al vóór 1249 vermeld wordt, in die categorie thuis.

Op het einde van de middeleeuwen had Damme zijn economische betekenis voorgoed verloren, maar won in de daaropvolgende eeuwen aan militaire betekenis. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Damme als vestingstad door Spaanse ingenieur ontworpen. De aanleg vond plaats in 1616-1617 en bestond uit een regelmatige zevenhoek met bastions, verbonden door *courtines* en voorzien van een voorwal. Daarna volgde de aanleg van een *contrescarpe*. In 1703 werd er ook nog een hoornwerk in de richting van Sluis aan toegevoegd. Bij archeologische waarnemingen kon het 17de-eeuwse kunstwerk herhaaldelijk in detail gedocumenteerd worden. De bouw van het post-middeleeuwse Damse verdedigingssysteem heeft nagenoeg alle sporen van de laatmiddeleeuwse versterkingen uitgewist. Tenslotte verdwenen bij het graven van het kanaal Brugge-Sluis in 1810 nog een aantal andere laatmiddeleeuwse resten (Seys 1982; Dewilde 2002). Het stadje Damme heeft een indrukwekkend historisch verleden, maar heeft na de 17de-18de eeuw geen enkele industriële of economische ontwikkeling meer gekend. Hierdoor is het archeologische erfgoed in Damme nog relatief goed bewaard gebleven, wat de onderzoeken van de laatste jaren bewezen hebben.

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naargelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingkern die teruggaat op een burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdend met belangrijke fysieke grenzen.

Deze afbakening concentreert zich in de eerste plaats op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimten tussen de bebouwde kern en strategische elementen, zoals de rivieroever, worden opgenomen. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).

Bibliografie

Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.

CALLAERT G., HOOFT E., SANTY P. & Snauwaert L. 2006: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Damme. Deel I: Stad Damme. Deelgemeenten Hoeke, Lapscheure en Moerkerke*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen WW17, Brussel.

DE GRUYSE J. 2009: *Archeologische begeleiding Jacob Van Maerlantstraat (Damme)*, Damme.

DE MEULEMEESTER J. & TERMOTE J. 1985: Terreinverkennde opgraving op de weide Solvay te Damme, *Archaeologia Belgica* 1.2, 131-132.

DEROOSE P., TERMOTE J. & VANDENDRIES M. 2011: Herwaarderingsplan Damme Noord. Studie in opdracht van de Provincie West-Vlaanderen, Koksijde.

DEVLIEGHER L. 1971: Damme, *Archeologie*, 104-105.

DEVLIEGHER L. 1974: De Sint-Katarinakerk te Damme, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming "Société d'Emulation" te Brugge* 111. 1-2, 127.

DEVLIEGHER L. 1974: Sint-Katarinakerk te Damme, *Archeologie*, 24.

DEVLIEGHER L. 1983: De Sint-Katarinakerk te Damme, *Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge*, 144-148.

DEWILDE M. 1994: In de put te Damme (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 17, 52-54.

DEWILDE M. 1995: Nog altijd in de put te Damme (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 18, 45-46.

DEWILDE M. 2002: De vesten van Damme, *Archaeologia Mediaevalis* 25, 53-54.

DUPREZ PH. D.M.C.R.E.A.G. 1970: *Archeologische vondsten in de middeleeuwse Damse havenkom Les fouilles archéologiques dans le port médiéval de Damme*, Brugge.

MERTENS J. 1984: Sint-Katerinakerk te Damme, *Archeologie*, 68.

SEYS A. 1982: Archeologisch onderzoek in de gemeente Damme. Prospectie-analyse-synthese, Onuitgegeven licentiaatsthesis Rijksuniversiteit Gent.

SEYS A. & VERHAEGHE F. 1981: Middeleeuwse en post-middeleeuwse resten te Damme, *Archeologie* 37.

TERMOTE J. 1985: Het ontstaan en de stadsontwikkeling van Damme, in WELVAERT F. & DIERICKX-VISSCHERS F.: *2000 jaar Zwinstreek*, Brugge, 102-111.

TERMOTE J. 1986: Damme (W.-VI.), *Archeologie*, 23.

TERMOTE J. 1987: Damme : Stadsarcheologisch onderzoek (W.VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 10, 54.

TERMOTE J. & DE MEULEMEESTER J. 1985: Terreinverkennde opgraving te Damme, *Archaeologia Mediaevalis* 8, 66-67.

TERMOTE J. & DE MEULEMEESTER J. 1984: Damme (W.-VI.): Terreinverkennde opgraving op de weide Solvay, *Archeologie*, 141.

TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010. *Vectorisering en karakterisering van nederzettingkernen op basis van het zgn. 'gereduceerd kadaster'*, SKAR-Rapport 5, Brussel.

VANDEBERGHE R. 1956: Damme laatste overblijfsels van de Lieve verdwenen, *Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore* 57. 11, 341-344.

VANDEBERGHE S. 1988: Damme, (W.-VI.): middeleeuws Saintonge-deksel, *Archeologie*, 33.

Waarden

Is aangeduid als

- **Damme (Damme)** Deze zone omvat de historische stadskern van Damme.

Omvat

- **Damse Vaart West 6 (Damme)** Tijdens de werfbegeleiding kwam men tot de constatactie dat de terreinen in de omgeving sterk verstoord en opgehoogd waren.

Is deel van

- **Damme (Damme)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140002>

Samenstel van dorpswoningen

Beknopte karakterisering

Typologies [dorpswoningen](#)

Datering [vierde kwart 18de eeuw, eerste kwart 19de eeuw](#)

Beschrijving

Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) zie bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nummer 23, "Café 't Wapen van Damme"; nummer 25 eertijds "In De Paradijsappel"-thans privé-woning.

Onderkelderde breedhuizen van drie traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldaken (nok evenwijdig met straat). Geschilderde lijstgevels onder overhoekse baksteenfries; geschilderde houten gootlijst. Nieuwe klimmende dakkapel bij nummer 23. Nummer 25, onbeschilderde bruine bakstenen zijgevel met gebruik van rode baksteen voor banden. Doorlopende kordonlijst. Arduinen onderdorpels bij nummer 23, betegeld bij nummer 25. Segmentbogige muuropeningen waarin houtwerk met grote roedeverdeling. Nummer 25 voorheen met groot winkelraam op begane grond, thans opnieuw met oorspronkelijke muuropeningen. Vernieuwd houtwerk; rondboogvenster in top van zijgevel. Nummer 23 met bewaarde luiken; deur met gedeeld bovenlicht. Arduinen trappen (vier treden); eenvoudige ijzeren balustrade.

Nummer 23 bewaart middeleeuwse kelder met onder meer verwerking van moefen en afgedekt door tongewelf. Nummer 25 half onderkelderd, met bakstenen draaitrap (gedicht), vloer in boomse tegels, afgedekt door smal witgekalkt tongewelf; kelderluik aan straatzijde.

- DEVLIEGHER L., *Damme*, in *Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen*, deel 5, Tielt, 1971, p. 167.

Waarden

Is deel van

- **Burgstraat, Corneliestraat, Dammesteeweg, Damse Vaart West, Damse Vaart-Zuid, Haringmarkt, Jacob van Maerlantstraat, Kerkstraat, Ketelstraat, Markt, Oude Sluissedijk, Polderstraat, Pottenbakkersstraat, Rabattestraat, Romboutswervedijk, Sint-Janstraat, Slekstraat, Speystraat (Damme)** De stadskern van Damme wordt omsloten door een 17de-eeuwse aarden vesting met bastions, ravelijnen en grachten en bestaat uit een concentrische aanleg, kruisgewijs doorsneden door de historische Kerkstraat en door de vaart van Brugge naar Sluis.

- **Kerkstraat (Damme)**

Is aangeduid als

- **Kerkstraat 23-25 (Damme)** * Kerkstraat nrs. 23-25/ Kattestraat. Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) cf. bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nr. 23, z.g. "Café 't Wapen van Damme"; nr. 25 eertijds z.g. "In De Paradijsappel

Is deel van de aanduiding als

- **Burgstraat, Corneliestraat, Dammesteenweg, Damse Vaart West, Damse Vaart-Zuid, Haringmarkt, Jacob van Maerlantstraat, Kerkstraat, Ketelstraat, Markt, Oude Sluissedijk, Polderstraat, Pottenbakkersstraat, Rabattestraat, Romboutswervedijk, Sint-Janstraat, Slekstraat, Speystraat (Damme)** De stadskern van Damme is beschermd als dorpsgezicht op 13-10-1986. De bescherming als dorpsgezicht werd op 30 maart 1987 gewijzigd naar een bescherming als stadsgezicht.

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/78700>

Stadskern Damme

Beknopte karakterisering

Typologies **kanalen (infrastructuur), steden**

Beschrijving

De stadskern van Damme wordt omsloten door een 17de-eeuwse aarden vesting met bastions, ravelijnen en grachten en bestaat uit een concentrische aanleg, kruisgewijs doorsneden door de historische Kerkstraat en door de vaart van Brugge naar Sluis. De bebouwing concentreert zich in hoofdzaak ten zuiden van deze vaart.

Op de hoofdvas van de Kerkstraat, met behouden kassei-bestrating, bevinden zich de voornaamste gebouwen: [stadhuis](#), [Sint-Janshospitaal](#) en de [Onze-Lieve-Vrouwekerk](#). Zij beheersen het uitzicht van het stadje en bepalen in hoofdzaak de middeleeuwse sfeer.

De kleinschalige bebouwing van één of twee bouwlagen wisselt zich af met de sterk sprekende open ruimten van de tuinen. Opvallend zijn de zogenaamde muurstraten met een tracé gevormd door bakstenen tuinmuren (Brugstraat, Pottenbakkersstraat, Sint-Janstraat).

Kenmerkend voor het landelijk karakter van Damme, is de aanwezigheid van een aantal hoeven binnen de versterking. Twee hoeven liggen buiten het stadscentrum, maar toch binnen de vesting.

- Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Beschermingsdossier DW000521, Stadsgezicht met vier monumenten (M. Goossens, 1986).

Waarden

Omvat

- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Brug over het Zuidervaartje, gegraven in 1841-1848 om het overtollig water vanuit Sint-Michiels, Sint-Kruis en Assebroek (Brugge) af te voeren, hierbij ter hoogte van het stadscentrum het zuidelijk tracé van de 17de-eeuwse stervormige vesting volgend.
- **Kerkstraat 13-15 (Damme)** Voormalig breedhuis met laatclassicistische inslag vermoedelijk daterend uit circa eerste helft van de 19de eeuw, zie als één volume aangeduid op het primitief kadasterplan (1834); oudere kern zie kelders en weergave van bebouwing (diephuizen) op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Thans opgedeeld in twee panden. Oorspronkelijk onderkelderd dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; respectievelijk mechanische en Vlaamse pannen).
- **Kerkstraat 17 (Damme)** Burgerhuis met laatclassicistische inslag vermoedelijk uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, mogelijk met oudere kern. Breedhuis van zes traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Geschilderde en deels bepleisterde lijstgevel op gecementeerde plint onder aflijnende geschilderde houten kroonlijst op consoles.
- **Kerkstraat 30-32 (Damme)** Woonhuizen, nummer 30 voorheen gekend als "'t Trompetje", vermoedelijk teruggaand op één groot diephuis met dubbele trapgevel en ondiepe zijaanbouw weergegeven op stadsplannen van Marcus Gerards (1562) en J. Blaeu (1649) en als dusdanig aangeduid op het primitief kadasterplan (1834). In de loop van de 19de-20ste eeuw opgedeeld in twee panden.
- **Kerkstraat 6 (Damme)** Gelegen aan hoek met Slekstraat en Speystraat. In oorsprong 19de-eeuwse herberg met smidse, in 1884 uitgebreid langs de Slekstraat.. Vrijstaand breedhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen; later aangebrachte dakkapellen onder schilddakje (daktegels). Bakstenen lijstgevel onder geschilderde houten gootlijst op consoles; arduinen onderdorpels.
- **Kerkstraat 37 (Damme)** Haaks ingeplant éénlaagshuis, licht vooruitspringend ten opzichte van de rooilijn, minimaal opklimmend tot de eerste helft van de 19de eeuw zie huidig volume aangeduid op primitief kadasterplan (1834), mogelijk met oudere kern, zie bebouwing weergegeven op Ferrariskaart (1770-1778). In latere fase vergroot en uitgebreid met evenwijdig doch iets lager bijgebouw aan zuidzijde.
- **Kerkstraat 43 (Damme)** Dorpswoning volgens kadaster opgetrokken in 1905, gelegen aan de splitsing met de Oude Sluissedijk. Breedhuis van vier traveeën en anderhalve bouwlaag onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Lijstgevel getypeerd door kleurrijk materiaalgebruik.
- **Oude Sluissedijk 6-8 (Damme)** Gerenoveerd woonhuis, voorheen samenstel van twee dorpswoningen in spiegelbeeldschema, zie gedichte deuropening rechts, opgetrokken volgens kadaster circa 1914.
- **Kerkstraat 18A-B (Damme)** Gereconstrueerd hoekpand (2000-2001) met laat-classicistische inslag, oorspronkelijk daterend uit de 17de-18de eeuw met oudere, 14de-eeuwse kern. Vrij getrouwe reconstructie omwille van slechte bouwfysische toestand. Behoud van 18de-eeuwse dakkap (twee schaargebinten waarop nokgebinte en "half", dwars geplaatst gebint), moerbalken en buitenschrijnwerk. De gevels zijn 50 cm verhoogd omwille van wooncomfort. Afgeschuinde hoekbeeldnis met natuurstenen beeld van Sint-Jozef onder baldakijn, op console met wapenschild van Damme.
- **Kerkstraat 2 (Damme)** Herberg vermoedelijk daterend uit de eerste helft van de 19de eeuw, zie bebouwing weergegeven op primitief kadasterplan (1834). Hoekpand met laatclassicistische inslag van zes traveeën en twee bouwlagen onder mank zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen).
- **Kerkstraat 38 (Damme)** Half vrijstaand breedhuis met neoclassicistische inslag. Eén van de grootste en meest beklante herbergen in Damme circa 1900. Vermoedelijk teruggaand op oudere middeleeuwse bebouwing, zie breedhuis weergegeven op stadsplannen van Marcus Gerards (1562) en J. Blaeu (1649). Huidig groot volume reeds aangeduid op primitief kadasterplan (1834). Verankerde en witgekalkte baksteenbouw met lijstgevel van zes traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak
- **Kerkstraat 1 (Damme)** Hoekpand met Damse Vaart-Zuid, "Estaminet Soetkin", reeds aangeduid op het primitief kadasterplan (1834), doch mogelijk met oudere kern. Hoekpand van respectievelijk twee traveeën (zijde Kerkstraat) + 1 afgeschuinde hoektravee + zes traveeën (zijde Damse Vaart-Zuid) en twee bouwlagen onder zadeldak (nok loodrecht op Kerkstraat; mechanische pannen).
- **Kerkstraat 10 (Damme)** Breedhuis volgens L. Devlieghe daterend uit de 17de eeuw, voorheen gekend als Herberg "(In) de Oude Beurs", thans handelspand met zelfde benaming. Inspringende ligging ten opzichte het huis nummer 8, waardoor beide, samen met nummer 12, als het ware deel uitmaken van de noordoostzijde van de markt gekenmerkt door rooilijn met tandgewijs verloop. Vormt voorheen met het vermoedelijk 16de-eeuws pand nummer 8 één geheel.
- **Kerkstraat 27 (Damme)** Half vrijstaand herenhuis opgetrokken circa eerste helft van de 19de eeuw, zie volume reeds weergegeven op het primitief kadasterplan (1834). Dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak (nok evenwijdig met straat; mechanische pannen); dakkapellen (leien/pannen) bekroond door houten hoofdgestel met ruitmotief onder rondboogfronton.
- **Kerkstraat 8 (Damme)** Hoekpand naar verluidt daterend uit de 16de eeuw (1539 ?) zie thans deels verdwenen gevelankers. Vooruitspringende ligging ten opzichte van de rooilijn aan de zuidzijde waardoor het huis als het ware de markt aan de noordzijde afsluit. Vormt voorheen met het naast- en inspringend gelegen -vermoedelijk 17de-eeuws- pand (nummer 10) één geheel.
- **Kerkstraat 31 (Damme)** Hoekpand minimaal opklimmend tot eind 18de-eerste helft 19de eeuw, mogelijk met oudere kern, zie bebouwing (breedhuis) weergegeven op kaarten van Marcus Gerards (1562) en A. Sanderus (1641-1644); huidig volume aangeduid op primitief kadasterplan (1834). Breedhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak (nok evenwijdig met straat; Vlaamse pannen). Dubbelhuis met geschilderde lijstgevel op gecementeerde plint onder nieuwe gootlijst; ongeschilderde zijgevel.
- **Damse Vaart West 5 (Damme)** Minimaal opklimmend tot de 18de eeuw, hoeve reeds weergegeven op de Atlas der Buurtwegen van 1845. Vrijstaand woonhuis langsheen de straat met stalgebouw aan de noordoostzijde en klein bijgebouwtje aan de

zuidwestzijde van het erf. Witgeschilderde en verankerde bakstenen gebouwen op gepekte plint.

- **Damse Vaart West 6 (Damme)** Hoeve met 20ste-eeuws woonhuis en losstaande schuur met schaapstal uit eind 18de-begin 19de eeuw aan de westzijde van het erf. Eertijds behorend bij de "Sint-Christoffelhoeve". Schuur heropgebouwd in 1970 wegens vervallen toestand.
- **Kerkstraat 48 (Damme)** Historische stadshoeve gekend als "Hoeve met drie linden", gelegen recht tegenover de kerkwegel, in kern opklimmend tot de 18de eeuw, zie jaartalsteen "1792" in puntgevel van het woonhuis. Uitgebred in 1830 met stalvleugel langs de straat en in de loop van de 19de-20ste eeuw met losstaande, achterliggende bijgebouwen, onder meer schuur. In het begin van de 20ste eeuw woonhuis langs de straat in gebruik als kostershuis en broodzaak, behorend bij de ertegenover gelegen (thans verdwenen) bakkerij. Hoeve oorspronkelijk in L-vormige opstelling met later bijgebouwde losstaande bestanddelen op deels verhard erf. IJzeren hek (nieuw) tussen bakstenen pijlers als toegang tot het erf, van de straat afgesloten door hoge bakstenen muur die de verscheidene bouwvolumes met elkaar verbindt. Gekasseide erftoegang.
- **Kerkstraat 11 (Damme)** Huis naar verluidt uit 1659 (verdwenen datering) mogelijk met oudere kern, zie bebouwing van diephuizen weergegeven op stadsplannen van A. Sanderus (1614-1644) en J. Blaeu (1649). Voorheen bestaande uit twee diephuizen met dubbele puntgevel; linkerpuntgevel als bijkomende vleugel in 1860 opgetrokken op een nog onbebouwd perceel. Zogenaamd als herinnering aan de wijnhandel waarvan de stad Damme in de middeleeuwen het stapelrecht bezit ("Biskajers": handelaars). In de loop van de 19de en 20ste eeuw achtereenvolgens in gebruik als graan- en kolenhandel en vervolgens tot het derde kwart van de 20ste eeuw als benzinstation. Naar verluidt gevels ontleisterd in 1933.
- **Romboutswervedijk zonder nummer (Damme)** Kapel gebouwd in 1931 in opdracht van Eugène Braet-Marie Tuytens, na onverwachte genezing van zijn zoon. Gelegen aan de oostzijde van slag die de verbinding maakt met de Damse Vaart-West. Omhaagd perceel geflankeerd door bomen. Bakstenen kapel met trapgevel (vijf treden; natuurstenen afdekplaten).
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Kerkhof ten zuiden van de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk. Samen met de kerk en het kerkplein gelegen in grotendeels ommuurd terrein ten zuidwesten van het stadscentrum.
- **Damse Vaart West 4 (Damme)** Molenaarshuis, opgetrokken volgens kadaster in de jaren 1920 op de plaats van een ouder molenaarshuis; thans gerenoveerd. Vrijstaand woonhuis met nieuw aangelegde voortuin waarrond laag bakstenen tuinmuurtje met ijzeren hek. Aan noordzijde, haaks op het woonhuis, losstaand witgekalkt stalgebouw.
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Overgebleven gedeelte van 13de-eeuwse georiënteerde vroeggotische kerk (Scheldegotiek), uitgebreid in de loop van de 13de tot de 16de eeuw en waarvan schip, transept en torenspits afgebroken in 1725-1727. De koorpartij die in de loop van de tweede helft van de dertiende eeuw omgevormd wordt tot hallenkoor is één van de oudste voorbeelden van dit type in Vlaanderen. Gelegen in grotendeels ommuurd terrein ten zuidwesten van het stadscentrum met aanpalend kerkhof ten zuiden en kerkplein ten noorden.
- **Kerkstraat 22 (Damme)** Groot bakstenen poortgebouw als toegang tot het voormalige erf van het huis "De Grote Sterre". Voorheen één geheel vormend met nummer 22, een voormalige dwarsschuur met inrijpoort, in de eerste helft van de 20ste eeuw omgevormd tot woonhuis met topgevel.
- **Oude Sluissedijk 2-4 (Damme)** Samenstel van twee interbellumwoonhuizen in spiegelbeeldschema, opgetrokken volgens kadaster circa 1930, schuin ingeplant ten opzichte van rooilijn.
- **Kerkstraat 23-25 (Damme)** Samenstel van twee enkelhuizen met laatclassicistische inslag in spiegelbeeldschema, vermoedelijk daterend uit eind 18de-eerste kwart 19de eeuw, met oudere kern (kelder) zie bebouwing (diephuizen) weergegeven op kaart van A. Sanderus (1641-1644). Nummer 23, "Café 't Wapen van Damme"; nummer 25 eertijds "In De Paradijsappel"-thans privé-woning.
- **Damse Vaart West 3 (Damme)** De Schellemolen is een stenen beltmolen met doorgang, die in 1867 als koren- en oliemolen werd opgetrokken op de plaats waar in 1865 een houten staakmolen was omgewaaid. Reeds in 1438 was er sprake van een staakmolen op deze plek, voordien van een watermolen, die reeds in 1267 als banmolen wordt vermeld.
- **Burgstraat 2-4, Kerkstraat 33 (Damme)** 13de-eeuws hospitaal opgetrokken in vroeggotische stijl, in de loop van de 15de tot de 20ste eeuw uitgebreid met diverse bijgebouwen. Is één van de zeldzaam bewaarde vroege voorbeelden van burgerlijke architectuur in Vlaanderen.
- **Rabattestraat zonder nummer (Damme)** Sluis van het Zwin, ook gekend als de zogenaamde "Sleckeput", één van de materiële getuigen van diverse waterwerken te Damme uit de periode na 1616, hoewel door sommige bronnen ouder gedateerd (zie kazemat, Haringmarkt en sas van de Lieve, Ketelstraat).
- **Kerkstraat 44-46 (Damme)** Ensemble van twee panden met neoclassicistische inslag, thans eetgelegenheden "Uylenspiegel" (nummer 44) en "'t Hemeltje" (nummer 46). Gaat terug op voormalige smidse en herberg "In de Nieuwe Smisse", aangeduid als één bouwvolume op het primitief kadasterplan (1834), later opgesplitst.
- **Kerkstraat zonder nummer, zonder nummer (Damme)** Twee kazematten aan weerszijden van de weg.
- **Kerkstraat 7 (Damme)** Hoekpand minimaal opklimmend tot de 18de eeuw met mogelijk oudere kern. Voormalig sashuis of huis van de speihouder of sluismeester, vanaf de 17de eeuw zogenaamd "Klein Stadhuis".
- **Kerkstraat zonder nummer (Damme)** Waterpomp " 't Zeugsken" daterend uit de 19de eeuw en geplaatst tegen de uiterste rechtse penant van het huis nummer 38. Reeds in de 13de eeuw (1269) wordt, omwille van het brakke grondwater door de aanwezigheid van zeewater, een loden pijp aangelegd om drinkwater uit de vijvers van het kasteel van Male naar Damme te leiden (zie Vivenkapelle, Pijpeweg).
- **Damse Vaart West 2 (Damme)** Woonhuis met kunstsmederij en kopergietterij in grote tuin, opgetrokken volgens kadaster circa 1947 in opdracht van kunstsmid Frans Wiro van Hinsberg, die in 1959-1960 het 15de-eeuwse torenuurwerk van het stadhuis restaureert.
- **Burgstraat (Damme)**
- **Corneliestraat (Damme)**

- Dammesteenweg (Damme)
- Haringmarkt (Damme)
- Jacob van Maerlantstraat (Damme)
- Ketelstraat (Damme)
- Markt (Damme)
- Pottenbakkersstraat (Damme)
- Sint-Janstraat (Damme)
- Slekstraat (Damme)
- Speystraat (Damme)

Is aangeduid als

- **Burgstraat, Corneliestraat, Dammesteenweg, Damse Vaart West, Damse Vaart-Zuid, Haringmarkt, Jacob van Maerlantstraat, Kerkstraat, Ketelstraat, Markt, Oude Sluissedijk, Polderstraat, Pottenbakkersstraat, Rabattestraat, Romboutswervedijk, Sint-Janstraat, Slekstraat, Speystraat (Damme)** De stadskern van Damme is beschermd als dorpsgezicht op 13-10-1986. De bescherming als dorpsgezicht werd op 30 maart 1987 gewijzigd naar een bescherming als stadsgezicht.

Is deel van

- **Damme (Damme)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/302015>

Damse Vaart met omgevende polders, Fort van Beieren en krekens van Lapscheure

Beknopte karakterisering

Typologies polders, halfopen landschappen, open landschappen, krekens, bomenrijen, kleiwinning, dijken, vestingen van het gebastioneerd stelsel, dorpen, steenbakkerijen, windmolens, sluisen, landhuizen, kanalen (infrastructuur), hoeven, bruggen, boomgaarden

Beschrijving

Deze ankerplaats bevindt zich in de kustpolders ten noordoosten van Brugge, aan weerszijden van de Damse Vaart en grenst aan de ankerplaats 'Polders van Dudzele'. De ankerplaats omvat het typische landschap van de Zwinpolders, gekenmerkt door vlakke open tot halfopen agrarische gebieden doorsneden door dijken en kanalen, die in vele gevallen geaccentueerd worden door bomenrijen.

Fysische geografie

De laatste ijstijd eindigde zo'n 11.000 jaar geleden. De laatste fase van deze ijstijd, het weichseliaan, werd gekenmerkt door een extreem koud klimaat. Doordat enorme hoeveelheden water in de ijskappen gevangen zaten, werd deze periode gekenmerkt door een grote droogte. De zeespiegel was dermate gedaald dat delen van het Kanaal en de Noordzee herschapen waren in een grote zandvlakte. Het einde van de ijstijd betekende een geleidelijke opwarming van onze streken en luidde een nieuw geologisch tijdperk in dat tot vandaag de dag duurt, het holoceen. Algemeen deed er zich een zeespiegelstijging voor die belangrijke veranderingen (geleidelijke vernatting) teweeg bracht in de kustgebieden. Onder invloed van die zeespiegelstijging evolueerde de natte en laaggelegen (zandige) kustvlakte tot een dicht moerasbos, dat geleidelijk aan veranderde in een veenmoeras. Dit resulteerde na verloop van tijd in een vaak metersdik veenpakket in de bodem, een opeenstapeling van niet-afgebroken plantenmateriaal. De mariene invloed reikte aanvankelijk nog niet tot de huidige kustpolders, omdat de kustlijn zich nog te ver van de huidige bevond. De zeespiegel bleef echter voortdurend en geleidelijk aan stijgen, waardoor de druk op het binnenland toenam. In de loop van het laatste millennium vóór Christus drong de zee via getijdengeulen binnen in het veenmoeras. Dit veroorzaakte een domino-effect aan gevolgen. Zo kwam de veengroei abrupt ten einde door het plotse binnendringen van zout water en hadden de getijdengeulen een drainerend effect, wat een inklinking van het veenmoeras veroorzaakte. Hierdoor kon de zee nog meer binnendringen in het verlaagde binnenland, met meer en breder vertakte getijdegeulen. Na enkele eeuwen was de kustvlakte veranderd in een instabiel slikken- en schorrenlandschap, waarvan grote delen periodiek onder water kwamen te staan.

Cultuurhistorie

Toch was het slikken- en schorrenlandschap minder ontoegankelijk dan lange tijd werd aangenomen. In navolging van archeologische waarnemingen in onze buurlanden werden de afgelopen jaren ook in Vlaanderen op verschillende plaatsen sporen aangesneden die dateren uit de ijzertijd en de Romeinse tijd. Hieruit blijkt dat de mens deze kustvlakte bewoonde en economisch exploiteerde (ontginning van veen, zout, graasweide en verbinding met zee) en dat ze toen reeds dijken bouwden om hun woonsteden te verdedigen tegen overstroming. In Oostkerke bijvoorbeeld werden op verschillende plaatsen Romeinse sporen aangetroffen bij archeologische prospectie. In de Laat-Romeinse tijd (4de-5de eeuw) lijkt de mariene invloed dermate te zijn toegenomen dat de kustvlakte zo goed als ontoegankelijk werd voor structurele bewoning. Sommige vorsers menen dat er een verband is tussen deze toename van de getijdenwerking en een intensieve Romeinse veenexploitatie, die de verlaging van het landschap in de hand werkte, maar hierover zijn nog weinig data voorhanden. Door de getijdenwerking werd niet alleen periodiek zout water aangevoerd, maar eveneens grote hoeveelheden kleiige en zandige sedimenten. Hierdoor werden de veenlagen en oude bewoningssites bedekt met een pakket van enkele meters dik. Dit impliceerde echter ook dat het schorregebied geleidelijk aan voldoende hoog opslibde en toegankelijk werd. Zo blijkt uit archeologische opgravingen dat grote delen van de kustvlakte reeds vanaf de 8ste eeuw bewoond waren en dat tal van grote getijdengeulen op dat moment reeds zo goed als volledig dichtgeslibd waren. De middeleeuwse ontginning van de kustvlakte ging dan ook aanvankelijk niet gepaard met actieve inpoldering, maar wel met het in gebruik nemen van natuurlijk opgeslibd gebied. Wel werden her en der kleine en veelal defensieve dijkes opgeworpen, die de woonsteden moesten vrijwaren van watersnood. Andere woningen of boerderijen werden op lichte verhevenheden opgeworpen. Zowel in Oostkerke als Lapscheure zijn tientallen archeologische sites gekend waar zich vanaf de 10de eeuw bewoning ontwikkelde, veelal onder de vorm van geïsoleerde boerderijen of kleine gehuchtjes, die in sommige gevallen uitgroeiden tot dorpskernen (Oostkerke, de oude kern van Lapscheure). De kustvlakte was in de middeleeuwen echter nog niet volledig afgesloten van de zee. Een aantal getijdengeulen bleven tot ver in de middeleeuwen actief en onderhevig aan getijdenwerking, zoals de grote zeeboezem tussen Knokke en Cadzand (Sincfal of Zwin) met geulen en tussenliggende eilandjes. Men kan aannemen dat de mens deze geulen moedwillig in stand hield, in functie van onder meer de afvoer van water en vaargeul naar zee. Dit bleek evenwel niet steeds even veilig. Zo kende de Sincfal in de 11de en 12de eeuw een reeks serieuze stormvloed die resulteerden in ernstige overstromingen en een grote uitbreiding van de geul tot nabij Damme, die later 'Zwin' genoemd werd. Deze landwaartse uitbreiding van de geul maakte echter het ontstaan en de ontwikkeling van handelsplaatsen als Damme en Monnikerede mogelijk.

Damme ontstond in de tweede helft van de 12de eeuw, aan de dam die het 'Zwin' begrenste. De geul waarin het 'Zwin' aangelegd werd, is ontstaan door enkele stormvloed uit de 12de eeuw die ook overstromingen in de nabijge polders veroorzaakt hebben. Bodemkundig en archivalisch onderzoek tonen aan dat de ligging van de afsluitdijk van het 'Zwin' samenvalt met het tracé van de huidige Kerkstraat. In de dam werd een grote zeesluis of spui gebouwd, de 'Speie', die vanuit het Zwin toegang geeft tot de Reie (verbinding tussen Damme en Brugge) en de aanlegkade. Zo ontstaat Damme op de samenkomst van de Reie en het Zwin als voorhaven van Brugge. Damme ontwikkelt zich zeer snel tot de belangrijkste havenstad van het graafschap Vlaanderen en als belangrijk centrum van handel en nijverheid.

Om het overstromingsgevaar te beperken werden er vanaf de 12de eeuw heel wat dijken opgeworpen of verstevigd. We onderscheiden twee grote types: defensieve dijken die het land moesten beschermen tegen overstromingen en moesten vermijden dat er nog zout/zilt water binnenstroomde, en offensieve dijken waarbij een deel ingepolderd werd dat tevoren regelmatig onder water kwam in gevolge getijdenwerking in de geulen.

Om de noordelijk gelegen gronden tussen Damme, Oostkerke en Hoeke te beschermen tegen de zee werden langs de Zwingel verschillende grote dijken opgeworpen, zoals de Krinkeldijk en Romboutswervedijk. De Krinkeldijk vormt met het eindpunt van de Bloedlozedijk een scherpe hoek, wat de plaatsnaam Hoeke verklaart. Ook de polders ten zuiden van Damme dienden beveiligd te worden tegen het overstromingsgevaar. De Branddijk (huidige straatnamen: Bonemstraat - Branddijk - Masschersheule - Damweg) werd vermoedelijk in het laatste kwart van de 12de eeuw aangelegd als defensieve dijk zodat het gebied ten zuiden ervan geen invloed meer ondervond van de getijdenwerking vanuit de Zwingel en beveiligd werd tegen overstromingen. Gedurende de 13de eeuw werd dan de Zuiddijk aangelegd en nog later de Oude Sluissedijk die beschouwd wordt als een offensieve dijk (actieve inpoldering). De dijken

vormden vaak de grenzen van wateringen (voorlopers van huidige polderbesturen): ten noorden van de Zuiddijk de 'Wateringe Stampershoek', ten zuiden de 'Wateringe Noord-over-de-Lieve'.

De straat 'Hulsterlo' staat haaks op voorgaande dijken en is eigenlijk een oudere landschapsstructuur; hij zou teruggaan op één van de oudst schaapswegen/driftwegen, genaamd van de polders (eerste vermelding 1268) waarlangs het vee vanuit het binnenland (zandstreek) naar de polders gedreven werd en die ook dienst deden als eerste ontginningswegen voor de ingebruikname van de polders, op initiatief van Gentse Sint-Pietersabdij. Ter hoogte van de Antwerpse heerweg (deelgemeente Sijsele, Damme) startte hij en liep door tot in Oostkerke, onder de naam 'Spegelsweg'.

Het gebied van de Branddijk-Zuiddijk-Oude Sluissedijk wordt ook gekenmerkt door typische langgerekte percelering, dwars op de dijk parallel met de straat Hulsterlo, diverse hoeven die langs de Zuiddijk ingeplant zijn en die teruggaan op oude sites die herkenbaar zijn op oude kaartdocumenten (onder andere Pourbuskaart). Het getuigt in ieder geval van een vrij systematische ontginning van het gebied, wellicht ook op initiatief van de Sint-Pietersabdij.

Het kanaal van het Oude Zwin, aan de westelijke grens van de ankerplaats (huidige ligging Koolkerksesteenweg), werd in de 12de eeuw gegraven om Brugge met de zee te verbinden. Hierdoor werd Brugge over Koolkerke en Oostkerke verbonden met de sluis 'ter Monnikerede', gelegen nabij het gelijknamige stadje. Vanaf 1251 start de stad Gent met de aanleg van de zogenaamde 'Ghendtsche Leye' of de Lieve, waardoor een betere en efficiëntere verbinding met de zee kan worden gerealiseerd. Gent kende immers een enorme opgang als handels- en nijverheidsstad, maar ontbrak een goede verbinding naar zee (zonder veel tolrechten). Het oorspronkelijk goedgekeurde tracé uit 1251 (door gravin Margaretha van Constantinopel) loopt vanaf Gent naar Aardenburg en dan in de uitgediepte loop van de Ede naar Sluis. In 1262 - tijdens de aanleg van de Lieve - werd er beslist om (ook) een verbinding te maken met het Zwin, over Moerkerke. Gedurende de middeleeuwen mondde de Lieve ten noorden van de stad Damme uit in het Zwin via een sluis met twee spuien: de 'Noordsche Speye' (die uitgaaf op het Zwin zelf) en de 'Gentsche Speye' iets stroomopwaarts ervan. Het tussenliggende stukje werd de 'Gentsche Zoute' genoemd. Damme wordt dus, naast voorhaven van Brugge, tevens voorhaven van Gent en kreeg door het Lievekanaal ook een goede verbinding voor binnenschepen naar de Schelde en de Leie.

Pas in de 17de eeuw, wanneer de vestingswallen rond Damme aangelegd worden, wordt de Lieve binnen de stadswallen geleid tussen twee hoge muren. In die periode wordt ook het kanaal Gent-Brugge gegraven en verliest de Lieve haar economische waarde als verbinding van Gent naar zee. Door de verzanding van het Zwin was dit trouwens ook al op zijn terugweg. Vanaf 1660 werd ze rond de stad geleid in de buitenste gracht en werden de hoge muren van de vroegere doorgang gebruikt als grondvesten voor een kazemat op de stadswallen (zogenaamde kazemat van de Lieve).

De aanleg van de Lieve zorgde wel voor een groot probleem voor afwatering van de polders omdat ze alle polderwaterlopen dwars doorsneed en dus de afvoer van water (afkomstig uit polders en binnenland) naar zee verhinderde; bovendien was er vastgelegd dat lozing van die waterlopen in de Lieve niet toegelaten was om het waterpeil te beheersen voor de scheepvaart. Pas in de 14de eeuw werd er een akkoord bereikt om het water van waterlopen ten zuiden van de Lieve via een duiker eronder te leiden. In de Konduitput of 'Conduutput', gelegen naast de brug over het Zuidover-de-Lievegeleed, werd daarom het water verzameld van de polders ten zuiden van de Gentse Lieve en de beken uit het binnenland en vervolgens onder het Lievekanaal geleid. Dit gebeurde met een zuiger die onder de Lieve doorliep. Toen de Lieve omstreeks 1872 opgevuld werd, werd het zuigersysteem uitgebroken. In die optiek vormde de Konduitput dus een zeer belangrijk punt voor de waterbeheersing van de polders tussen Damme en Brugge, waar het water verzameld werd en via het 'Zuid-over-de-Lievegeleed' naar zee kon afgevoerd worden.

Van het einde van de 12de eeuw tot begin 14de eeuw werd het gebied ten zuiden van de Krinkeldijk-Romboutswervedijk (ten oosten van Damme) gradueel ingepolderd ('Nieuwland'). Vanuit de perifere zones schoof men steeds verder op naar de Zvingeul toe, waardoor de Zvingeul steeds smaller werd. In tegenstelling tot de meer defensieve - zeeverende - functie in de vorige eeuw, worden grote polders ingedijkt met het oog op landwinning. Bij verkaveling en ontginning van de gronden worden vele (doorgaans omwalde) hoeven gebouwd en nieuwe leengoederen gesticht, onder meer het 'Hof Bonem'.

De verzanding van de Zvingeul was een serieuze tegenvaller voor de economische activiteit in Damme, gezien de cruciale rol van de Zvingeul voor de scheepvaart. Bovendien ontstonden er geleidelijk andere stadjes stroomafwaarts langs de oevers van het Zwin, onder meer Hoeke (circa 1250), Monnikerede (circa 1280) en Sluis. Vanaf de 14de tot de 16de eeuw kent Damme een sterke achteruitgang en teloorgang als zeehaven. Het stadsplan van Jacob van Deventer (1550-1565) toont een vervallen stad binnen de middeleeuwse omwalling; veel ruimte binnen de vestingen is niet meer bewoond. Het eertijds welvarende stadje Monnikerede wordt in de loop van de 16de eeuw verlaten en is vandaag niet meer herkenbaar en quasi volledig verdwenen; enkel archeologische restanten blijven over.

Vanaf het midden van de 16de eeuw hoopt Brugge opnieuw de verzandingproblemen op te lossen met het delven van een nieuw kanaal tussen Damme en Sluis in de periode 1548-1564, met name de 'Verse Vaart' of 'Soete Vaart' ten westen van het Zwin. Wegens de enorme verzanding en de te grote lasten op de voorbijgaande schepen, besluit Brugge reeds in 1564-1566 de nieuwe Verse Vaart af te dammen bij 'Bekaf' (confer Oostkerke, Bekofstraat). Men graaft het Oude Zwin weer uit, vanwaar een gekanaliseerd Leugenzwin terug aansluiting geeft op de Verse Vaart te Monnikerede, die richting Damme wordt afgesloten (zogenaamde 'Verloren Einde'; zie onder andere kaart de Ferraris). Daardoor heeft Damme geen rechtstreekse verbinding meer met de zee of men moet langs Brugge om varen. De verbinding van Brugge met Sluis, via Verse Vaart en Oude Zwin, is duidelijk af te lezen uit de kaart van Pieter Pourbus (1561-1571). Deze kaart toont ook heel wat oude hoeven, windmolens en dijken.

De Tachtigjarige oorlog, die in 1568 uitbrak tussen de Noordelijke Nederlanden en Spanje, heeft een grote invloed gehad op het Zwinlandschap. De Zwinstreek vormde de grensregio waarin tal van oorlogen/grensconflicten plaatsvonden. Daarbij werden vaak zones om strategische redenen onder water gezet. De Noord-Nederlandse troepen staken in Sluis enkele dijken door en het instromende zeewater schuurde een diepe kreek uit die nu nog gekend is als het Lapscheurse Gat. Oud Lapscheure - dat kan gelokaliseerd worden

ter hoogte van de oostelijke grens van de Zeedijk (aan Spermaliepolder) - werd bij deze overstromingen volledig van de kaart geveegd. Enkel de (deels opgegraven) ruïnes van de romaanse kerk zijn op vandaag te herkennen. Men veronderstelt dat de archeologische resten van het dorp rond de kerk te vinden zijn.

Lapscheure werd nadien opnieuw gesticht, ongeveer 2 kilometer verder naar het zuidwesten. Een groot gebied werd in de 17de-18de eeuw opnieuw ingepolderd. De Zeedijk en Groenendijk zijn inpolderingsdijken uit deze periode en hebben een zeer rechtlijnig tracé. De Sint-Pietersdijk daarentegen werd aangelegd in de middeleeuwen en heeft een veel minder rechtlijnig patroon, waarin af en toe bochten en kronkels zitten; hij is in ieder geval herkenbaar op de Pourbuskaart die de toestand toont in de 16de eeuw.

De Spanjaarden legden versterkingen aan vanaf het Fort Sint-Pol (huidige Zoutelaan te Knokke) tot aan het Fort Sint-Donaas (nabij huidige Damse vaart). De verbinding werd gevormd door de Linie van Cantelmo. In 1616-1620 werd Damme omgebouwd tot garnizoensstad en omgeven door een stervormige vesting. Damme wordt een stevig bolwerk met een permanente bezetting van wisselende nationaliteiten. Het gebouwenbestand van de stad neemt sterk af in deze periode en er is geen activiteit meer te zien aan de havenkom. Damme bleef van militaire betekenis tot omstreeks 1760. Ook na het einde van de Tachtigjarige Oorlog (1648) gaat de Zwinstreek nog tientallen jaren gebukt onder de last van oorlogen, onder meer tijdens de bezetting door de Hollanders in 1663. De handel en scheepvaart gaan bijna helemaal teniet. Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) wordt Damme nog verder versterkt. De stadswallen worden uitgebreid met een hoornwerk in de richting van de grens met de Noordelijke Nederlanden (Sluis). Enkele vooruitgeschoven forten worden gebouwd, waaronder het 'Verbrande Fort' aan de kruising van de Romboutswervedijk met de Versevaardijk (confer Oostkerke) en het Fort van Damme op de linkeroever van de Reie op 1,3 kilometer vóór de stad. In dezelfde periode wordt ook het Fort van Beieren aangelegd voor de verdediging van de stad Brugge.

De kaart van de Ferraris toont ons een beeld van het landschap omstreeks 1770-1778. De toenmalige landschapsstructuren en -patronen vertonen opvallend sterke gelijkenissen met de huidige, zowel voor wat betreft bodemgebruik, ligging van dijken en waterlopen als nederzettingenpatroon. Vooral inzake het bodemgebruik zijn de wijzigingen beperkt in vergelijking met vele andere Vlaamse regio's: de ligging van akkers (drogere kreekruggen) en grasland (nattere gronden) sluit vandaag opvallend sterk aan bij het patroon van eind 18de eeuw. De Oostenrijkse kabinetskaart geeft voorts aan dat er destijds wel meer boomgaarden (nabij de dorpen) en bomenrijen waren. Het landschap was destijds meer gesloten, ook al waren de grote kanalen met beeldbepalende bomenrijen langs de bermen er nog niet. Perceelsrandbegroeiingen bestonden ten tijde van de Ferraris vermoedelijk wel meer uit lagere beplantingen zoals hagen, houtkanten en knotbomenrijen. De forten en redoutes van de Spaanse successieoorlogen zijn op de kaart van de Ferraris duidelijk weergegeven, hetgeen zeer waardevolle informatie oplevert aangezien deze militaire bouwwerken nadien sterk vervaagden.

Tussen 1810 en 1824 werd een kanaal uitgraven om Noord-Frankrijk via Brugge te verbinden met Sluis en de Westerschelde. Dit kanaal kennen we onder de naam van Napoleonkanaal of Damse vaart. Bij het graven trachtte men zoveel mogelijk bestaande waterwegen te integreren. Tussen Damme en Sluis was dit de oude bedding van het Zwin. Het werd dwars door Damme getrokken, waardoor een marktplein en veel huizen verloren gingen.

Het Leopoldkanaal werd tussen 1843 en 1854 gegraven in functie van de afwatering van poldergebieden. Bij de Belgische onafhankelijkheid kwam de bestaande afwatering van een groot deel van de polders immers in het gedrang, omdat de Nederlanders de beken die naar Zeeuws-Vlaanderen afwaterden, afsloten (bijvoorbeeld: Lievegeleed waarop de Blauwe Sluis staat).

Het Schipdonkkanaal of het afleidingskanaal van de Leie werd gegraven tussen 1846 en 1860, tussen de Leie in Deinze en Heist aan zee, waar het in de Noordzee uitmondt. Het kanaal moest het vervuilde water van de Leie uit Gent wegleiden. Tevens kon men hierdoor het waterniveau van de Leie beter regelen in de strijd tegen overstromingen. Ook de functie als bijkomende waterweg was handig meegenomen.

Om de scheepvaart op de Damse Vaart niet te hinderen wordt het water er onderdoor geleid door middel van hevels of 'sifons'. Oorspronkelijk sifoneerde het Schipdonkkanaal en Leopoldkanaal onder de Damse Vaart. In 1940 worden de sifons te Oostkerke door Franse genietroepen opgeblazen, waarna dit knooppunt zo werd heraangelegd dat de Damse Vaart sifoneert onder de beide andere kanalen. Scheepvaart van Brugge naar Sluis was van toen ook niet meer mogelijk.

Met de onafhankelijkheid van België werd de staatsgrens met Nederland tussen 1831 en 1839 vastgelegd. De grens werd met sierlijke gietijzeren palen gemarkeerd. Na de onafhankelijkheid wilde men het overvloedige polderwater via eigen kanalen naar zee afvoeren. Ten behoeve van de afwatering vanuit Sint-Michiels, Sint-Kruis en Assebroek (Brugge) in 1841-1848 werd het Zuidervaartje in een gracht omheen de stad en de rechterflank van het nog bestaande hoornwerk gegraven.

De steenbakkerijnijverheid had in de 20ste eeuw een grote impact op het landschap ten westen van de N49. In 1906 werden de activiteiten opgestart, waarbij in eerste instantie de putten tussen Hoeke en Lapscheure ontstonden. De uitgravingen nabij het Oud fort Sint-Donaas gebeurden pas later, op het einde van de jaren 1970. In 1983 werd de kleiwinning stopgezet, waarna de kleiputten verder verboden.

Echt oorlogsgeweld is er tijdens de Eerste Wereldoorlog niet geweest in de omgeving van Damme, maar de aanwezigheid van de bezettingstroepen was overduidelijk. De zogenaamde Hollandstelling bestond uit een draadversperring met een netwerk van bunkers. In de Spermaliepolder en aan de Zeedijk vinden we nog clusters van deze bunkers terug.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verdween de bootverbinding met Sluis en de Damse Vaart werd naderhand aan weerszijden afgedamd. Het neerstorten van een V1-bom veroorzaakte schade in de buurt van de Haringmarkt. Tot de Tweede Wereldoorlog was er een bootverbinding tussen Brugge en Sluis via de Damse Vaart en werd het water van het Leopold- en Schipdonkkanaal onder de Damse Vaart geleid via sifons. Gedurende de achttiendaagse veldtocht in mei 1940 werden de sifons te Oostkerke door Franse genietroepen opgeblazen. De Duitse bezetter legde vervolgens twee voorlopige dammen aan op de Damse Vaart, die later wel een

definitief karakter kregen. Vanaf dat moment werd de Damse Vaart via een buizenstelsel onder de beide kanalen geleid met sifons en is de situatie dus helemaal anders dan tevoren. In de 20ste eeuw ontwikkelde het pittoreske Damme zich geleidelijk tot een toeristisch centrum. In de tweede helft van de 20ste eeuw had de schaalvergroting van de landbouw ook gevolgen rond Damme. Markant voorbeeld is het huidige grote akkercomplex tussen het Zuidervaartje en de Oude Sluissedijk ten noordoosten van Damme. Op een luchtfoto van 1944 merken we dat dit gebied nog ingedeeld was in tientallen kleine repelvormige percelen met noordwest-zuidoost oriëntatie, terwijl er vandaag opvallend grote akkerpercelen zijn.

Huidig landschapsbeeld

De ankerplaats wordt globaal gekenmerkt door een open tot halfopen polderlandschap, waarin de kanalen, dijken (veelal in combinatie met wegen), bomenrijen en waterlopen de voornaamste structuurbepalende elementen zijn. Grote delen van de polders vertonen nog het typisch grondgebruik gerelateerd aan de fysische structuur van kreekruggronden en komgronden. De oorspronkelijke kreekenslibden toe met aanvankelijk zand en bovenaan klei, maar door inklinking van het veen in de aansluitende komgronden werden deze vroegere kreekgeulen in reliëf gezet en vormen nu ruggen tussen de omliggende komgronden (reliëfinversie). Op de hogere en drogere kreekruggronden treft men nog (vooral) akkerland aan. Hierop komen ook de verspreide bebouwing en de wegen voor. De komgronden zijn van oudsher grasland (historisch permanent grasland) en vertonen microreliëf hetzij natuurlijk, hetzij door vergraving ontstaan (ontvening, uitbrikking, bedijking, waterhuishouding).

Tussen de percelen zijn talrijke grachtjes gegraven waarin rietkragen staan. Weilanden hebben vaak een veedrinkpoel. De historisch permanente graslanden hebben een grote floristische en faunistische waarde, in het bijzonder als overwinteringsplaats voor ganzen uit het noorden.

De perceelsvorm verschilt nogal volgens deelgebied: in sommige gebieden hebben de percelen overwegend een onregelmatige en grillige vorm, in andere gebieden zijn ze zeer rechthoekig en vertonen eenzelfde patroon en oriëntatie ten opzichte van de dijken of waterlopen.

Kreken, geleden, aders, grachten en laantjes

Er werd - reeds van in de middeleeuwen - een uitgebreid grachtennetwerk aangelegd in functie van de waterhuishouding van het gebied. Het is een hiërarchisch netwerk van laantjes over perceelsgrachten tot grotere aders en geleden. Vermoedelijk dienden ze in de winter en natte periodes vooral om water af te voeren, in de zomer veeleer om water aan te voeren. In de grachten komt veel rietvegetatie voor (rietkragen). De rietkragen en -landen accentueren deze landschapsstructurende elementen. Op de graslanden treffen we frequent laantjes aan. Dit zijn ondiepe, rechte greppels in het perceel die soms wel en soms niet in verbinding staan met de gracht rond het perceel.

De Rietgeule, Zevengemeten en het Zuid-over-de-Lievegeleed vormen de belangrijkste waterlopen voor het deelgebied 'kreken van Lapscheure', grosso modo begrepen tussen de Sint-Pietersdijk, Oude Sluissedijk, Zeedijk en Groenendijk. De percelen zijn duidelijk geënt op de waterlopen of de dijken (veelal haaks erop) en hebben vaak een langgerekte vorm (repelpercelen). In het landgebruik zien we een opvallende relatie met de hoogteligging van het terrein: een groter aandeel graslandgebruik in de lagere gebieden (centraal in gebied) en groter aandeel akkerland op de hogere gronden (zuidwestelijk deel met de Onze-Lieve-Vrouw-Polder en Hoge Hem, en noordoostelijke zone rond Zeedijk en Groenendijk). In die laatste gebieden stellen we een trend vast dat de lange smalle percelen samengevoegd worden tot grotere, bredere percelen.

Het Lievekanaal is grotendeels gedempt en herleid tot een gracht. Aan de langgerekte percelen die een andere oriëntatie hebben dan die in de omgeving is het tracé wel nog duidelijk herkenbaar. De sluis op het Lievegeleed (=Blauwe Sluis) is niet op de kreek zelf aangebracht, maar op een nabijgelegen zandige kreekrug. De Blauwe Sluis dateert van 1746 en werd gebouwd ter vervanging van een oudere zogenaamde 'Sint-Jobsluis'. De Blauwe Sluis is een bakstenen constructie met twee rondboogopeningen van circa 2,10 meter breed over het Geleed. De buitenwanden zijn bekleed met grote blokken arduin. Nabij de Zuidervaart zijn in het weiland nog enkele restanten van een kreek te zien. Op deze Zuidervaart staat een vrij vervallen sluisje, de 'Sluispoort' dat men nauwelijks herkent door de opslag van struiken en bomen errond.

De Hoekevaart heeft nog een zeer natuurlijk oeverprofiel waar oevervegetatie voorkomt die een schommelend waterpeil verdraagt. De Zwarte Sluis zorgde voor de regeling van de waterafvoer en het waterpeil in de Hoekevaart. Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog, in 1605, wordt op de grens met Westkapelle het Fort Sint-Frederik aangelegd ter verdediging van de strategisch belangrijke Zwarte Sluis.

De kreek waar nu het Zuid-over-de-Lieve-Geleed ligt, was verbonden met het Lapscheurse Gat. Dit geleed zorgde voor de afwatering van het gebied ten zuiden van het Lievekanaal (pas vanaf 17de eeuw). Door de Lieve was de waterhuishouding van het gebied immers verstoord en moest er meer water worden afgevoerd vanuit Brugge en omstreken. De zogenaamde aders, zoals 'Romboutswerveader' en 'Moerader' zijn gegraven watergangen die overwegend uit de late middeleeuwen dateren en fungeren als verzamelgrachten. De Eierbroekvaart ligt op de plaats van het Oude Zwin.

Dijken

De dijken getuigen van het gevecht van de mens met de zee om land veilig te stellen tegen overstromingen en van de stapsgewijze inpoldering van het gebied. De eerste dijken waren defensieve dijken die in de loop van de 11de en 12de eeuw ontstonden. Binnen de ankerplaats gaat het om de Bloedlozendijk die vanuit het noorden tot in Hoeke liep (thans verdwenen). De Krinkeldijk en Romboutswervedijk werden nog vóór de stormvloed van 1134 aangelegd en werden de noordelijke grens van de Zwingeel.

Vanaf het einde van de 12de eeuw startte de systematische inpoldering van het schorregebied. Hiertoe werd in de 12de tot 14de eeuw een stelsel van dijken aangelegd, waarbij men globaal opschoof van zuidoost naar noordwest, met onder andere Hondsdam (te Damme),

Zuiddijk (zuidoostelijke grens ankerplaats), Slusedijk (meerdere delen), Dijk aan Lemspolder-Oude Moeve, Landsdijk en Schaapsdijk.

Begin 17de eeuw werd gestart met het opnieuw indijken van de polders die gedurende de Tachtigjarige Oorlog overstroomd waren vanuit het Lapscheurse Gat. De Sint-Pietersdijk, (Nieuwe) Zeedijk en Groenendijk dateren uit deze periode. De Versevaardijk daarentegen is geen inpolderingsdijk maar een overblijfsel van de bedijking langs de Verse Vaart.

De dijken vormen vandaag een visueel opvallende landschapsstructuur door hun hoogte, door hun beplanting (vooral populierenrijen, maar ook knotbomen, struweel) en door de bebouwing erlangs. Op meerdere plaatsen zijn de dijken beplant met één of meerdere opgaande bomenrijen. Deze bomen bakenen de polders zowel visueel als in historisch oogpunt goed af. Het merendeel van de bomen zijn populieren, waaronder oude cultuurvariëteiten van Canadapopulier, zoals 'Marilandica', 'Serotina' en 'Blauwe van Exaarde'.

Op plaatsen waar de dijk doorbreekt wordt vaak een laagte uitgespoeld, ook een 'wiel' genoemd. De weggespoelde en verder afgezette gronden - meestal zandig - worden 'overslaggronden' genoemd. Aan de Krinkeldijk te Oostkerke en aan de Romboutswervedijk hebben zich hoogstwaarschijnlijk dergelijke dijkdoorbraken voorgedaan. Ten noordoosten van Lapscheure zijn er op meerdere plaatsen overslaggronden, als resultanten van de dijkdoorbraken van het Lapscheurse Gat tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

De meeste dijken hebben een gelijkaardige oriëntatie, parallel met de Zwingel. In de Lemspolder en in percelen tussen fort Sint-Job en hoeve Sint-Donaas komen echter ook restanten van korte dwarsdijken voor. Bij de opbouw van de dijken werd klei en zand gebruikt, hoogstwaarschijnlijk van de (toenmalige) nabijgelegen schorren. In de loop der tijden werden de polderdijken hoger en zwaarder. Op de dijken lopen vaak wegen. Door de verhoogde ligging van deze wegen is de landschappelijke ervaring meer uitgesproken. De dijkwegen zijn grotendeels verhard (onder andere Sint-Pietersdijk, Krinkeldijk, Oude Slusedijk), maar er zijn ook nog meerdere half-verhard en onverharde dijkwegen (Groenendijk, Landsdijk). Over een gedeelte van de Zeedijk is er een verharde weg aan de voet van de dijk gelegd en is de weg op de dijk onverhard gebleven. Kasseiwegen zijn er nog in de Oude Westkapellestraat (Hoeke), aan de kerk van Hoeke en in het centrum van Damme.

Kanalen

De aanwezige kanalen hebben een sterke landschapsstructurende rol. De Damse Vaart vormt de centrale as van de ankerplaats. De andere twee - Schipdonkkanaal en Leopoldkanaal - staan er loodrecht op. De Damse Vaart is gegraven in de vroegere bedding van de Zwingel en maakte het transport per schip naar Brugge mogelijk. Dit bestendigde de historische waterverbinding van Brugge met zee.

De dijken langs de Damse Vaart zijn beplant met opgaande bomen die het kanaal van ver zichtbaar maken in het landschap. Het betreft bijna uitsluitend Canadapopulieren, met een ruime staalkaart aan oude en nieuwe variëteiten. De oude vrouwelijke variëteit 'Marilandica' overheerst, met bomen die hoofdzakelijk van 1922-1923 dateren. Daarnaast komen nog exemplaren van de alleroudste variëteit 'Serotina' voor, evenals de hiervan afgeleide 'Blauwe van Exaarde'. Verspreid tussen de oudere bomen komen recentere rijen voor van voornamelijk 'Robusta' en de UNAL-auramericana's 'Ogy' en 'Ghoy'. Het Leopoldkanaal en het Schipdonkkanaal (ook 'Afleidingskanaal van de Leie') lopen parallel, met een onderlinge afstand variërend van enkele tot een tiental meters en worden daarom soms ook de 'tweelingkanalen' genoemd. Samen vormen ze een sterke visuele grens door de kanaalbermen en vooral door begeleidende bomenrijen.

Bomenrijen, bossen en boomgaarden

Het open polderlandschap wordt op tal van plaatsen visueel gecompartmenteerd door bomenrijen. Deze zijn vooral gelegen op de kanaaltaluds (de drie kanalen), op de dijken (bijvoorbeeld Romboutswervedijk, Krinkeldijk, Groenendijk, Zeedijk) en langs andere wegen. Ook de stervormige verdedigingsstructuur van Damme wordt geaccentueerd door bomenrijen. Meestal gaat het om meerdere bomenrijen, in dreefverband of parallelle rijen op de kanaaltaluds. Het merendeel van de bomen zijn populieren, die hoge uniforme groenschermen vormen. Onder andere langs de Damse Vaart en de Krinkeldijk gaat het om oude cultuurvariëteiten van Canadapopulier. De mannelijke variëteit 'Serotina' en de ervan afgeleide 'Blauwe van Exaarde' zijn, net als de 'Marilandica' en de 'Regenerata' (met typische kromme stammen) karakteristiek voor de 18de en vooral 19de-eeuwse landschappen van de regio. Ook knotwilgenrijen zijn talrijk aanwezig. De bomenrijen versterken de bestaande structuren in het landschap en maken het landschap hierdoor beter leesbaar.

De voormalige steenbakkerij van het Fort van Beieren en Fort Sint-Donaas zijn de enige sites met bos (vermoedelijk natuurlijke opslag) van enige omvang. Vandaag komen er nog slechts enkele boomgaarden voor in het gebied, doorgaans in de onmiddellijke omgeving van hoeven en van beperkte omvang. De historische kaarten leren ons dat er in de 18de en 19de eeuw meer boomgaarden waren, vooral nabij de dorpen Oostkerke, Hoeke en Lapscheure.

In enkele zones, zoals ten noorden en ten noordoosten van Lapscheure, zijn er nog concentraties van oude doornhagen. Tussen Hoeke en Oostkerke zijn er enkele vlakvormige zones (vijftal nabijgelegen perceeltjes) die recent verstruweelden.

Nederzettingen

In de wordingsgeschiedenis van de stad Damme kunnen verschillende fasen onderscheiden worden. Na het ontstaan als havennederzetting in de tweede helft van de 12de eeuw groeit Damme in de 13de eeuw uit tot een zeer bloeiende havenstad. Van de middeleeuwse fase zijn nog meerdere elementen aanwezig, zoals een deel van het stratenpatroon, de perceelstructuur (diepe percelen met achterliggende stapelplaatsen dwars op de toenmalige dijk, bijvoorbeeld Jacob Van Maerlantstraat) en de oorsprong van een heel aantal gebouwen, waaronder de Onze-Lieve-Vrouwekerk, Sint-Janshospitaal en het Magdalenagasthuis.

In de 16de eeuw werd de middeleeuwse stadsstructuur van Damme grondig gewijzigd, door de aanleg van grachten, wallen, bastions, kazematten, ravelijnen enzovoort op basis van de principes en het model van de Vauban-vesting. Deze ingreep heeft het topografisch uitzicht van Damme grondig gewijzigd: het noordelijk deel van de stad verdwijnt nagenoeg volledig, nagenoeg elk spoor van de laatmiddeleeuwse versterkingen wordt uitgewist en het wegenpatroon en waterlopen worden sterk aangepast. De stervormige

stadsverdediging dateert uit de Tachtigjarige Oorlog tussen de Noordelijke Nederlanden en Spanje en bestaat uit een enkele omwalling en een dubbele begraving die in totaliteit zeer goed bewaard gebleven is en daarvoor ook zeer bekend is.

Van op de wallen heeft men een vergezicht op de omgevende polders en tevens een zicht op de stadskern zelf. Langs deze grachten en de wal staan hier en daar opgaande bomenrijen die in de 17de eeuw zeker niet aanwezig waren, omdat dit niet strookt met de uitgangsprincipes van een Vauban-vesting. Ze benadrukken evenwel zeer sterk de vestingstructuur en zijn vanuit de wijde omgeving zichtbaar zijn in dit vlakke polderlandschap.

Een deel van de oude omwalling is nu natuurreservaat waar men in de grachten de opeenvolgende stadia van verlandingsvegetatie tracht te bekomen (onder andere rietkragen, moerasbos). De stadswallen zijn grotendeels als grasland aangewend waarbij de vervaagde grachten en depressies goed herkenbaar blijven. Akkerland is nefast voor het behoud van de structuren van voormalige Vauban-vesting, door de landbouwbewerkingen (ploegen, frezen, ...) en door de grotere erosiewerking op akkers.

Een nieuwe belangrijke fase voor Damme was de aanleg van de Damse Vaart tussen 1810 en 1824. Het noordelijk gedeelte van de stad wordt van het centrum afgesneden en de Korenmarkt en de vele herenhuisen erlangs verdwijnen. De havenkom en de drie waterlopen Lieve, Reie en Zwin, die eeuwenlang in het centrum van de stad stromen, worden gedempt met het zand van de Damse Vaart. Enkele straten worden ingekort, onder meer de Katte- en de Burgstraat, of doorgetrokken, onder meer de Hoog- (thans Jacob van Maerlantstraat) en de Kerkstraat (noordwaarts tot de Romboutswervedijk, thans deel van de Dammesteenweg). De oude loop van het Zwin wordt bebouwd.

Daarnaast zijn er drie kleine polderdorpen in de ankerplaats gelegen, namelijk Lapscheure, Hoeke, en Oostkerke. De kleine polderwoningen zijn zeer kenmerkend. De kerktorens van Damme en Oostkerke hebben een platte kerktoren. Men vermoedt dat dit geen onafgewerkt stadium is maar diende om er vuur aan te leggen als primitieve bakens langs het kanaal.

De twee nederzettingen ten westen van de Damse Vaart (Oostkerke en Hoeke) hebben nog een zeer gave bewoningskern zonder veel storende nieuwbouw. Lapscheure is qua nederzetting minder waardevol door de vele nieuwe lintbebouwing erom. Het kleinschalige van dit dorp dreigt verloren te gaan. In de nabijheid van Damme, Hoeke en Oostkerke staat er telkens een windmolen. In Oostkerke waren er zelfs twee, maar van de Molen Mengé is enkel de romp bewaard gebleven.

Hoeke is ontstaan op de plaats waar de Krinkeldijk en de Bloedlozendijk samenkomen, en was in oorsprong een gehucht van Oostkerke. De eerste schriftelijke vermelding van Hoeke dateert van 1252. Door zijn ligging vlakbij het Zwin ontwikkelde Hoeke zich gedurende de middeleeuwen tot een 'voorstad' van de wereldhaven Brugge.

De huidige dorpskern langs de Oostkerke- en Sint-Jacobsstraat is een restant van het westelijke gedeelte van het middeleeuwse havenstadje en is door de eeuwen heen gereduceerd tot de in kern 13de-eeuwse kerk Sint-Jacob-de-Meerdere, waarrond een kleine woonkern. Van de lage dorpswoningen hebben sommigen een 18de-eeuwse kern; het huidige uitzicht werd echter op het eind van de 19de en gedurende de 20ste eeuw bepaald. Bij nieuwe woningen is het kleinschalige karakter van belang, evenals de inpassing in het algemene beeld van dit polderdorp.

Hoeke was ook een vertrekplaats voor de pelgrims uit het noorden die een tocht naar Santiago de Compostela deden. In dit stadje kwamen ze aan met de boot het en vatten hun tocht aan. Via Lissewege en Brugge namen ze de 'Via Turonensis' als route naar Santiago de Compostella.

De dorpskom van Oostkerke ligt op een verhoogde natuurlijke zandafzetting of op een kunstmatig opgeworpen vluchtheuvel en is mogelijks reeds in de 8ste eeuw ontstaan. Eerste vermelding als 'Ostkerka' in een document van 1028, vermoedelijk in de betekenis van 'kerk ten oosten van Dudzele'. De kerk, die met haar massieve westoren de omgeving domineert, ligt centraal in het dorp en vormt de kern waarrond het dorp zich ontwikkeld heeft. De bewoning van Oostkerke bestaat in hoofdzaak uit lage, witgeschilderde huizen die dicht tegen elkaar aangebouwd zijn. De meeste huizen zijn na de zware beschietingen in 1944 grotendeels heropgebouwd in historiserende stijl. De dorpskom heeft zijn landelijke karakter behouden en is ook zeer rustig, omdat het doorgaand verkeer niet door de dorpskom moet en langs de wegen buiten de dorpskern geleid wordt.

Ten zuidwesten van de kerk bevindt zich het Kasteel van Oostkerke. De torens van kerk en kasteel bepalen de omgeving en symboliseren de kerkelijke en burgerlijke geschiedenis van Oostkerke. Het Kasteel van Oostkerke kreeg bij de heropbouw na de Tweede Wereldoorlog internationale uitstraling door de ontwerpen die de Nederlandse tuinarchitecte Mien Ruys (1904-1999) maakte voor het kasteeldomein. De landschappelijke inpassing is geslaagd, met aansluiting bij omliggend polderlandschap, met weilanden, bomenrijen en een Marilandica-dreef die uitgeeft op de romp van de Molen Mengé.

Lapscheure is een straatdorp dat zich vanaf de 17de eeuw ontwikkelt langs de Hoogstraat-Vredestraat, waar in 1640 het nieuwe houten bedehuis wordt gebouwd. De huidige stenen kerk is gebouwd in 1652 en vormt nog steeds het centrum van de dorpskern. De bebouwing bevindt zich aan de oostkant van de Hoogstraat en bestaat uit 19de- en begin-20ste-eeuwse dorpswoningen, waartussen nieuwbouwwoningen. De voormalige 19de-eeuwse pastorie, de gemeenteschool en het vroegere gemeentehuis zijn in deze straat te vinden. De bebouwing in de Vredestraat sluit aan bij die van de Hoogstraat, maar bevat tevens enkele grote historische hoeven.

Buiten het dorpscentrum bepalen de alleenstaande grote hoeven, verspreid over het landschap, het beeld. Kleine groepen woningen zijn geconcentreerd rond oude herbergen, bij bruggen of knooppunten van wegen.

Hoeven

In het polderlandschap liggen verspreide hoeven, voornamelijk met een 18de- of 19de-eeuws uitzicht maar veelal met een oudere kern en soms bewaarde restanten van omwallingen. De meeste hoevesites zijn aangegeven op de kaart van Pieter Pourbus (1561-1571), confer onder meer de hoeve 'Bonem', die teruggaat op een 13de-eeuwse heerlijkheid of de hoeve 'Blauwe Zaal', minstens bekend uit de

15de eeuw.

De hoevebouw wordt gekenmerkt door losstaande, veelal witgekalkte bestanddelen onder pannen zadeldaken met woonstalhuis, soms voorzien van opkamer, al dan niet onder verhoogde nok. Boerderijen zijn eerder zeldzaam op de uitgeveende gronden en op de nog steeds natte poelgronden. Een groot aantal belangrijke boerderijen vinden we terug op de vroegste kaarten, voorzien van een vierkante omwalling. De vruchtbare poldergronden zorgden voor specifieke bouwvormen, met name de grote bergschuren, zoals onder meer bij de hoeve 'Grote Schuure'.

Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw worden talrijke hoeven ingrijpend gerenoveerd en/of omgevormd tot woningen of tweede verblijven, met een verlies aan authenticiteit

Forten

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog tussen Spanje en de Verenigde Provinciën (1568-1648) loopt het front vast ter hoogte van de Zwinmonding en het Lapscheurse Gat. Tussen 1616-1620 wordt te Damme onder de heerschappij van aartshertogen Albrecht en Isabella door Spaanse ingenieurs een gebastioneerde verdedigingsgordel aangelegd naar ontwerp van ingenieur Guillaume Flamaen. Dit is nog steeds één van de belangrijkste militaire architecturale verwezenlijkingen in de Zwinstreek en tot op vandaag zichtbaar in het landschap. De vesting bestaat uit een stervormige aarden omwalling met zeven door courtines verbonden bastions, later voorzien van ravelijnen en twee grachten (hoofd- en buitengracht) met daarbinnen soldatenbarakken en magazijnen. Onder andere de forten Sint-Donaas, Sint-Job en Frederik waren gebouwd om de Damse Vaart te beschermen tegen de Noordelijke Nederlanden. Fort Sint-Donaas werd tevens als overslaghaven gebruikt want de Zwingel was reeds te verzand om nog met grote schepen tot in Damme (laat staan Brugge) te varen. Van het Fort Sint-Donaas rest bijna niets meer. De andere forten zijn wel nog te herkennen. Op de site van Fort Sint-Donaas werd later klei uitgegraven.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) wordt Damme nog verder versterkt. De stadswallen worden uitgebreid met een hoornwerk in de richting van de grens met de Noordelijke Nederlanden (Sluis) Enkele vooruitgeschoven forten worden gebouwd waaronder het 'Verbrande Fort' aan de kruising van de Romboutswervedijk met de Versevaardijk (confer Oostkerke) en het 'Fort van Damme' op de linkeroever van de Reie op 1,3 kilometer vóór de stad. Ook het Fort van Beieren wordt in die periode aangelegd, maar het werd nooit belegerd en heeft dus eigenlijk nooit dienst gedaan. In de omgeving werden nog enkele kleinere fortjes en verdedigingspunten aangelegd, maar de meeste zijn minder goed bewaard of al sterk genivelleerd waardoor ze minder herkenbaar zijn op het terrein. In de loop van de 18de eeuw werd het dan bij het kasteeldomein 'Fort de Bavière' gevoegd; de vestingstructuur zelf bleef grotendeels bewaard en werd aangevuld met parkontwerp die resulteerde in bebossing, aanleg van brugjes, paden, inbreng typische parkbomen, enzovoort. Het kasteel zelf is in de jaren 1950 afgebroken. Moestuיןmuur en ijskelder zijn wel bewaard gebleven.

- Heraldische kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus, 1571, gekopieerd door Pieter Claeissens jr. 1601, facsimile-uitgave, Universitaire Pers, Leuven, 60.
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.
- Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Tweede editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1880-1884, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.
- ANDRIES A. e.a., 2008: *De Lieve: tsoenste juweel dat de stede heeft*, Wondelgem, Tijdelijke Vereniging de Gentsche Lieve, 216.
- ERVYNCK A. e.a., 1999: *Human occupation because of a regression, or the cause of a transgression, Oudenburg*.
- HILLEWAERT B. 1984: *Archeologische Inventaris Vlaanderen*. Band II: Oostkerke-bij-Brugge, Gent.
- MOSTAERT F. 2000: Geografische situering en ontwikkeling van de Vlaamse kuststreek, in DE MEULEMEESTER J. (red.), *Met zicht op Zee*, overdruk Vlaanderen, 49-3.
- S.N. 2000: *Kust en polder, landschapseducatie in de Zwinstreek*, werkboek, Provincie West-Vlaanderen.
- STROBBE M. 1983: Het landschap van de Zwinstreek, *Monumenten & Landschappen*, 2-3, 8-23.
- TERMOTE J. & ZWAENEPOEL A. 2004: *Forten en verdedigingswerken in het Oost- en West-Vlaamse Krekengebied*. Inventarisatie, beschrijving, beheersituatie, visieontwikkeling, Westtoer, studie in opdracht van de Provincies Oost- en West-Vlaanderen.
- TYS D. 2001: De verwerping van het zgn. Duinkerke-transgressiemodel en nieuwe inzichten in de vroegste bedijking van de kustvlakte, in HUYS E. & VANDERMAESEN M. (red.), *Polders en watering*, Brussel, 17-53.
- VERHULST A. 1995: *Landbouw in Middeleeuws Vlaanderen*, Gemeentekrediet.
- ZWAENEPOEL A. 2002: *Populieren in traditionele landschappen: te mijden exoten of landschappelijk waardevolle bomen? Case-study in het Beverhoutsveld (Oostkamp, Beernem), in de Assebroekse meersen (Assebroek, Oostkamp) en langs de Damse Vaart (Brugge, Damme)*.
- ONROEREND ERFGOED, s.d.: Centrale Archeologische Inventaris [online], <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php> (geraadpleegd

2009-2010).

- ONROEREND ERFGOED, s.d.: Databank Inventaris Bouwkundig Erfgoed [online], <http://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe> (geraadpleegd 2009-2010).

Waarden

Omvat de aanduiding als

- **Noorweegse Kaai (Brugge), Damse Vaart West, Damse Vaart-Noord, Damse Vaart-Oost, Damse Vaart-Zuid (Damme), Polderstraat (Knokke-Heist)** Deze bescherming betreft de Damse Vaart met inbegrip van de kanaalbeplanting erlangs.
- **Gemeneweidestraat zonder nummer (Brugge)** De bescherming omvat het Fort van Beieren.
- **Groenendijk, Kwabettestraat, Lapscheurestraat, Pannepolderstraat, Sint-Pietersdijk, Vlienderhaag (Damme)** Het krekengebied te Lapscheure is beschermd als landschap.
- **Dammesteenweg, Damse Vaart West (Damme)** De Sint-Christoffelhoeve met omgeving te Damme, is beschermd als landschap.
- **Zeedijk zonder nummer (Damme)** De onmiddellijke omgeving en de kreek bij de Blauwe Sluis te Lapscheure zijn beschermd als landschap.

Is deel van

- **Damme (Damme)**
- **Hoeke (Damme)**
- **Brugge, Koolkerke (Brugge)**
- **Lapscheure (Damme)**
- **Oostkerke (Damme)**
- **Sint-Kruis (Brugge)**
- **Westkapelle (Knokke-Heist)**

Meer info

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300500>